

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ПЕРЕКЛАДУ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ТА ЖАНРОВО-СТИЛІСТИЧНІ
ОСОБЛИВОСТІ ВОЄННО-ПОЛІТИЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ**

Виконала	студентка групи ГФз-311м Лаврик Марія Володимирівна
Рівень вищої освіти	Другий (магістерський)
Галузь знань	03 Гуманітарні науки
Спеціальність	035 Філологія
Спеціалізація	035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), основна мова – англійська
Керівник	к. філол. н., доцент. Є. О. Четвертак

Запоріжжя – 2022

Національний університет «Запорізька політехніка»

Факультет гуманітарний
Кафедра теорії та практики перекладу
Ступінь вищої освіти другий (магістерський)
Спеціальність 035 «Філологія»
Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно)),
перша – англійська

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
проф. Приходько А. М.
«___» грудня 2022 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Лаврик Марії Володимирівни

1. Тема кваліфікаційної роботи: **ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ТА ЖАНРОВО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВОЄННО-ПОЛІТИЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ.**

керівник кваліфікаційної роботи Четвертак Євгенія Олександрівна, к. філол. н., доцент кафедри теорії та практики перекладу

затверджені наказом закладу вищої освіти від «04» листопада 2022 р. № 361

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи: 16 грудня 2022 р.

3. Вихідні дані до проєкту (роботи): теоретичні та критичні праці вітчизняних та зарубіжних вчених Череднеченк О. О., Балабін В. В., Hermans T. та інші

4. ЗМІСТ розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що їй належить розробити): ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВОЄННО-ПОЛІТИЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ. Огляд еволюції становлення ВПТ. Тематична спрямованість ВПТ. Сильова домінанта ВПТ. ЖАНРОВО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ВПТ. Жанрова диференціація воєнно-політичних текстів. . Силе- та жанротвірні чинники, що визначають особливості українсько-англійського перекладу ВПТ. Жанрово-стилістичні особливості перекладу Стратегії національної безпеки, Воєнної доктрини та Стратегічного оборонного бюлетня. ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВПТ. Основні прийоми відтворення лексики у ВПТ. Лексико-семантичні особливості перекладу доктринально-регламентуючих документів. ВИСНОВКИ. ДОДАТКИ.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): _____

6. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	прийняв виконане завдання
I	Четвертак Є. О., к. філол. н., доцент		
II	Четвертак Є. О., к. філол. н., доцент		
III	Четвертак Є. О., к. філол. н., доцент		
Нормоконт роль	Підгорна А. Б., к. філол. н., доцент		

7. Дата видачі завдання «08» вересня 2022 року.

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів кваліфікаційної роботи	Примітка
1.	Вибір теми кваліфікаційної роботи	вересень 2022	виконано
2.	Розробка завдання на кваліфікаційну роботу	вересень 2022	виконано
3.	Складання календарного плану кваліфікаційної роботи	вересень 2022	виконано
4.	Збирання матеріалу для написання розділів кваліфікаційної роботи	вересень – жовтень 2022	виконано
5.	Підготовка розділу 1	жовтень 2022	виконано
6.	Підготовка розділу 2 та 3	листопад 2022	виконано
7.	Написання вступу і загальних висновків роботи та оформлення роботи	грудень 2022	виконано
8.	Нормоконтроль	1-10 грудня 2022	виконано
9.	Рецензування кваліфікаційної роботи	10-12 грудня 2022	виконано
10.	Захист кваліфікаційної роботи	грудень 2022	виконано

Студентка

_____ Лаврик М. В.

Керівник проекту (роботи)

_____ Четвертак Є. О.

РЕФЕРАТ

ДР: 88 с., 3 табл., 2 додатки, 73 джерел.

Об'єкт дослідження – є українські воєнно-політичні тексти спеціальних жанрів Стратегія національної безпеки, Воєнна доктрина, Стратегічний оборонний бюлетень, та їх англійські переклади.

Мета роботи – полягає у виявленні лексико-семантичних та жанрово-стильових особливостей перекладу воєнно-політичних текстів.

Методи дослідження – загальнонауковий метод аналізу та синтезу, метод лінгвістичного моделювання, метод внутрішньої інтерпретації, метод концептуального аналізу, компонентний, контекстуальний і порівняльно-зіставний методи контент-аналізу.

В першому розділі дипломної роботи подано огляд еволюції становлення та сучасного стану дослідження ВПП у вітчизняному та зарубіжному перекладознавстві; досліджено воєнно-політичні тексти, розкрито їхню тематичну спрямованість та стильову домінанту, проведено жанрову диференціацію воєнно-політичних текстів. У другому розділі проведено описовий та порівняльно-перекладознавчий аналіз відтворення документів оборонного планування – Стратегії національної безпеки, Воєнної доктрини, Стратегічного оборонного бюлетеня. У третьому розділі проаналізовано лексичний склад воєнно-політичних текстів, структуру військової лексики за семантичними ознаками, виокремлено труднощі перекладу термінології ВПТ, досліджено варіанти адекватного перекладу лексики доктринально-регламентуючих текстів.

СТИЛІСТИКА, ВОЄННО-ПОЛІТИЧНІ ТЕКСТИ, СТРАТЕГІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ, ВОЄННА ДОКТРИНА, СТРАТЕГІЧНИЙ ОБОРОННИЙ БЮЛЕТЕНЬ, ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ ПРИЙОМ, ЛЕКСИЧНА ОДИНИЦЯ, СЕМАНТИКА, ЕКВІВАЛЕНТ.

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

ВПП – воєнно-політичний переклад

ВПТ– воєнно-політичні тексти

ТВП – теорія військового перекладу

СНБ – стратегія національної безпеки

МО – мова оригіналу

МП – мова перекладу

ЗМІСТ

Завдання на роботу

Реферат

Перелік скорочень

ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВОЄННО-ПОЛІТИЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ.....	11
1.1. Огляд еволюції становлення ВПП.....	11
1.2. ВПП як функціонально-прагматичний вид перекладу.....	13
1.2.1. Тематична спрямованість ВПП.....	13
1.2.2. Сильова домінанта ВПП.....	19
1.3. Поняття побудови теоретичної моделі ВПП.....	23
1.4. Методика дослідження лексико-семантичних та жанрово-стилістичних особливостей ВПП.....	26
РОЗДІЛ 2. ЖАНРОВО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ВПП.....	28
2.1. Жанрова диференціація воєнно-політичних текстів.....	28
2.2. Стиле- та жанротвірні чинники, що визначають особливості українсько-англійського перекладу воєнно-політичних текстів.....	30
2.3. Жанрово-стилістичні особливості перекладу Стратегії національної безпеки.....	34
2.4. Жанрово-стилістичні особливості перекладу Воєнної доктрини...	39
2.5. Жанрово-стилістичні особливості перекладу Стратегічного оборонного бюлетня.....	45
РОЗДІЛ 3. ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ВПП.....	52

3.1. Аналіз відтворення лексичного складу воєнно-політичних текстів..	52
3.1.1. Специфіка лексичного складу воєнно-політичних текстів, що становить труднощі у перекладі.....	52
3.1.2. Основні прийоми відтворення лексики у воєнно-політичних текстах.....	59
3.2. Лексико-семантичні особливості перекладу доктринально-регламентуючих документів.....	61
ВИСНОВКИ.....	67
SUMMARY.....	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	72
ДОДАТКИ.....	80
Додаток А. Глосарій готових перекладацьких рішень воєнно-політичних термінів.....	80
Додаток Б. Частотність використань трансформацій у перекладі.....	84

ВСТУП

Дипломну роботу присвячено вивченню воєнно-політичних текстів, їх жанрово-стилістичним та лексико-семантичним особливостям. Науковці, що вивчали переклад ВПТ: В. В. Балабін, О. В. Юндіна, С. Я. Янчук, Б. А. Дзись, О. Ю. Солодяк та інші.

Актуальність теми роботи полягає у її сьогоденній популярності. Воєнно-політичні тексти щодня фігурують у новинах, вони стосуються як правило всіх громадян країни або навіть світу. Через це виникає потреба в адекватному перекладі подібних текстів. Тому досліджувана тема має велику актуальність на сьогодні. Наразі в Україні тривають воєнні дії, через це є велика кількість воєнної та політичної документації, яку треба перекладати. Україна вивчає воєнні доктрини США, а США у свою чергу вивчає доктрини України. Робота також має теоретичне та практичне значення. Результати цієї роботи можна використати при перекладі політичних промов, перекладі інструкцій щодо воєнної техніки. Матеріали дипломної роботи також можуть бути використані під час лекцій або семінарських занять з перекладознавства.

Зв'язок роботи з науковими темами. Кваліфікаційну роботу магістра виконано в межах ініціативної наукової теми кафедри теорії та практики перекладу Національного університету «Запорізька політехніка» № 06118 «Когнітивно-дискурсивна організація текстового простору міжкультурної комунікації». Тема роботи затверджена наказом ректора № 361 від 04.11.2022.

Об'єктом дослідження є українські воєнно-політичні тексти спеціальних жанрів Стратегія національної безпеки, Воєнна доктрина, Стратегічний оборонний бюлетень, та їх англійські переклади.

Предметом дослідження є лексико-семантична та жанрово-стилістична специфіка перекладу українських воєнно-політичних текстів англійською мовою.

Метою роботи є виявлення лексико-семантичних та жанрово-стилістичних особливостей перекладу воєнно-політичних текстів.

Мета передбачає вирішення таких **завдань**:

- визначити стилістичну приналежність воєнно-політичних текстів;
- дослідити воєнно-політичні тексти та їх жанрові різновиди;
- визначити лексичний склад ВПТ;
- визначити лексико-семантичні особливості перекладу доктринально-регламентуючих документів.

Матеріалом роботи виступають воєнно-політичні тексти англійською та українською мовами.

У процесі аналізу було застосовано такі **методи дослідження**: *загальнонауковий метод аналізу та синтез* у – для визначення понять «воєнно-політичний переклад» та «воєнно-політичні тексти»; *метод лінгвістичного моделювання* – для створення теоретичної моделі ВПТ; *метод внутрішньої інтерпретації* – для упорядкування воєнно-політичних текстів як об'єкта дослідження за стильовими та жанровими ознаками та їх особливостей; *метод концептуального аналізу* – опису семантичної структури воєнно-політичних текстів; *контекстуальний і порівняльно-зіставний методи контент-аналізу* – для аналізу перекладацьких трансформацій.

Теоретичне значення даної роботи визначається глибоким теоретичним дослідженням стилістичних особливостей воєнно-політичних текстів, визначенням їх стильових особливостей та жанрових різновидів.

Практичне значення дослідження полягає, перш за все, в можливості застосування результатів дослідження на практиці при роботі з воєнно-політичними текстами при їх складанні та перекладі. Окрім того, методологію даного дослідження можна використовувати при аналізі текстів інших типів та функціональних стилів. Україна має політичні зв'язки з багатьма країнами Європи та з США, для налагодженої комунікації необхідні досвідчені

перекладачі, які здобули відповідну освіту та мають знання та навички для перекладу саме воєнно-політичних текстів. Країни Європи та Сполучені Штати поставляють Україні озброєння та інструкції до нього. Для правильного використання цього озброєння необхідний професійний переклад інструкцій. Також навички воєнно-політичного перекладу можна застосувати для перекладу розвідувальних даних від союзників. Правильність та точність такого перекладу є життєво-важливим, тому що неправильне тлумачення може мати серйозні наслідки.

Структуру дипломної роботи зумовлено науковою логікою дослідження, його метою та поставленими завданнями. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (73 найменувань) та додатків. Загальний обсяг роботи – 88 сторінки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВОЄННО-ПОЛІТИЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ

1.1. Огляд еволюції становлення ВПП

Теорія перекладу підсумовує та упорядковує результати з дослідження певних фактів перекладу та формує закономірності стосовно відношень мов. Згідно з розмаїттям перекладацького процесу, наявністю великої кількості моделей перекладу, теорія перекладу володіє комплексним характером та містить загальну теорію перекладу, часткові та спеціальні теорії перекладу.

Загальна теорія перекладу упорядковує результати з нашого певного перекладацького досвіду, має на меті спростити і трактувати поняття про процес перекладу та його результат, вивчає мотиви, вимоги та фактори, які мають відношення для феномена перекладу [2, с. 48].

При дослідженні ВПП та його теоретичних основ також можна процитувати слова із монографії В. В. Балабіна «Теоретичні засади військового перекладу в Україні», опублікована у 2018 р. Крім засадничих питань військового перекладу, комплексне дослідження містить «Глосарій концептуальних понять теорії військового перекладу», представлений у Додатку до монографії [8, с. 425].

Еволюцію становлення ВПП зручніше досліджувати, розглядаючи стан справ на практиці військового перекладу. Якраз практика перекладу військових перекладачів надає ТВП потрібний емпіричний матеріал, оскільки будь-які теорії мають спиратися на опис фактів. До того ж, у процесі практичної діяльності побіжно створюється нова проблематика з ТВП та залучаються висновки наукових досліджень. На ряду із цим, уявлення про ідею процесів перекладу наділяє перекладача методикою пошуків влучних еквівалентів, визначає підхід до процесу перекладу, дає право підходити до вирішення

практичних завдань доцільним шляхом і за допомогою цього заощаджувати час перекладача [39, с. 5].

Основна сфера функціонування військово-політичних текстів це військова політика, яка охоплює державну політику у сфері національної безпеки, оборони та військової організації, державного прогнозування та стратегічного планування, оборонної політики та огляду оборони, військово-політичну ситуацію, реальні та потенційні військові загрози національній безпеці, розвиток обороноздатності, військово-політичний контроль над збройними силами та підготовка держави до оборони. Інша «важлива сфера» включає міжнародне співробітництво за військово-політичною лінією, стратегічний діалог щодо політики з країнами-партнерами та міжнародні організації, міжнародні операції з підтримки миру та безпеки, надання військової допомоги іноземним країнам, направлення підрозділів збройних сил до інших країн, укладення міжнародних угод, дотримання та виконання зобов'язань за міжнародними договорами з військово-політичних питань. Вищезгадані сфери визначають тематичний або актуальний зміст військово-політичних текстів, а також вибір мовних засобів.

Воєнно-політичний переклад довгий час не вивчався цілісно як специфічний вид перекладу, хоча деякі жанри військово-політичних текстів були об'єктами тезових досліджень. Зокрема, у Кодексі оборони, Інструкції Генерального штабу Збройних Сил Франції, Парламентській Асамблеї Резолюції та Рекомендації Ради Європи, періодичні військово-політичні публікації, військова документація миротворчих операцій ООН та НАТО досліджувалися як тексти офіційного стилю, не посилаючись на конкретний тип військового перекладу. За результатами проведення в державі комплексного огляду сектору безпеки і оборони України та перегляду положень основних документів оборонного планування активно здійснюється переклад воєнно-політичних документів стратегічного рівня: Стратегії національної безпеки,

Воєнної доктрини, Стратегічного оборонного бюлетеня України, Державної програми розвитку Збройних сил України.

Тому функціональний стиль ВПП формується через вплив таких екстралінгвістичних факторів, як функція, сфера спілкування, ситуація та зміст висловлювання (тема) перекладу. Порівняння цих стилеутворюючих чинників дозволяє виділити відмінності та подібності для різних видів військового перекладу, а також виділити їх як окремі види.

Ще одним чинником для розвитку ВПП є навчання військових перекладачів, як наголошує Г. М. Стрелковський, підготовка перекладачів неможлива без теоретичних спростувань з практичного досвіду, та потребує створення доцільної методики навчання, а конкретно перекладачам необхідне наукове поняття процесів перекладу, які вони виконують [39, с. 6].

Отже, дослідження ВПП є закономірним результатом усієї попередньої пізнавальної діяльності: практики військового усного та письмового перекладу, професійної підготовки військових перекладачів, наукових робіт за напрямом військового перекладу.

1.2. ВПП як функціонально-прагматичний вид перекладу

1.2.1. Тематична спрямованість ВПП

Науковець В. Н. Комісаров наголошував що у теоретичному плані відмінності певних типів перекладу пов'язані з опрацюванням окремих теорій перекладу, які показують характерність кожного виду або підвиду перекладу. У практичному значенні класифікація типів перекладу слугує базою для перекладачів з урахуванням видів перекладацької діяльності.

Виходячи із важливості характерних ознак різні типи перекладу потребують більш або менш докладного теоретичного аналізу [23, с. 102].

Згідно з автором Л. Л. Нелюбіним, воєнно-політичні матеріали є військовими лише за своєю цілеспрямованістю і тематикою і загалом мають ті самі ознаки, що й усі суспільно-політичні тексти [30, с. 11]. Що стосується військово-публіцистичних та військово-наукових текстів, науковець Р. К. Міньяр-Белоручев також вважає, що їх формальні характеристики збігаються з аналогічними матеріалами з інших сфер життя і вже достатньо широко висвітлені в цілому ряді публікацій [28, с. 11]. Таку кореляцію можливо пояснити тим, що військова галузь відноситься до суспільної як часткове до цілого, оскільки є невід'ємною частиною суспільного життя. Однак необхідно відмітити, що зазначені спостереження таких поважних учених-перекладознавців, як Л. Л. Нелюбін та Р. К. Міньяр-Белоручев, були представлені в наукових працях більше ніж 35 років тому. За цей час ТВП постійно розвивалась, а субмова воєнно-політичних текстів зазнала суттєвих змін, що зумовлює актуальність комплексного аналізу цього виду перекладу. Під впливом різних суспільно-політичних подій та явищ ВПП набув своїх характеристик, які дозволяють вивести його в окремий вид. Розгляньмо ознаки суспільно-політичного перекладу з метою їх кореляції з ВПП.

За функціональною та комунікативною спрямованістю В. В. Алімов виділяє художній, спеціальний та суспільно-політичний (загальний) переклад як окремий вид, до якого зараховує суспільно-політичні та публіцистичні тексти [3, с. 26]. З точки зору досягнення адекватності цей вид перекладу має ознаки як художнього, так і спеціального перекладу [3, с. 27]. Як зазначає К. Райс, суспільно-політичні тексти слід зарахувати або до прагматичних – у тих випадках, коли на першому місці стоїть передача інформації, – або до літературно-художніх текстів, коли за допомогою художніх засобів мови досягається певний естетичний вплив, який, необхідно зберегти в перекладі. Цю

групу текстів авторка пропонує вважати не самостійним типом текстів, а, проміжною формою, що виникла в результаті взаємного переплетіння різних видів текстів [64, с. 205–206]. Що стосується ВПП, цьому виду перекладу притаманні риси лише спеціального перекладу.

Воєнно-політичні тексти, на відміну від суспільно-політичних, орієнтовані на нешироку аудиторію, характеризуються функціональними параметрами, що, як правило, не передбачають здійснення емоційно-експресивного впливу на адресата. Виняток становлять жанрові реалізації військово-публіцистичних текстів воєнно-політичної тематики (наприклад, виступи та заяви вищого військового керівництва держави, інтерв'ю, зведення прес-центру АТО, брифінги речника міністерства оборони, статті у військових періодичних виданнях, новини з офіційних веб-сайтів військових структур), які заслуговують на окреме дослідження у зв'язку з накопиченням достатньої емпіричної бази.

Услід за Г. М. Стрелковським ми вважаємо, що в таких текстах емоційність та експресивність досягаються непрямими засобами, за рахунок багаторазового повторення однієї й тієї самої думки, але з використанням різної лексики, з залученням додаткової аргументації, що надає викладу експресивного характеру, переводить розуміння змісту у сферу емоційного сприйняття, сприяє формуванню певних переконань [39, с. 122].

Переклади воєнно-політичного характеру мають ціль впливати на зовнішню публіку, тобто громадян інших країн. Такі переклади робляться так, щоб вплинути на певного читача.

Також при перекладі ВПП слід враховувати такі фактори, які також є частиною функціонального перекладу 1) жанровий напрямок – політично-військовий текст однаково виразний і в усній, і в письмовій формі. Письмова форма такого тексту, зазвичай, є записаною ораторською мовою. Текст такого характеру насамперед несе інформацію. Лексичний стандарт суспільно-

політичного жанру найчастіше лаконічний за структурою, і відрізняється відсутністю експресивності у мовних поєднаннях. Тому задля досягнення максимальної функціональності слід уникати крилатих виразів, приказок тощо; 2) стилістичне забарвлення – воєнно-політичний текст, що повідомляє інформацію військового або політичного характеру, має чітку структуру: спочатку тексту позначається головна інформація, потім йде інтерпретація інформації автором тексту, після цього наводиться думка різних джерел щодо оголошеної інформації; 3) лексичний колорит – у процесі перекладу ВВТ, перекладачем проводиться лексичні заміни чи вибір еквівалента, оскільки пряма трансформація деяких лексичних стандартів може ускладнити розуміння тексту. Наприклад «*New US Draconian Laws Usher in the New World Order*» «*Нові суворі закони США сповіщають про новий світоустрій*»; 4) інтертекстуальність ВПП. Текст військового або політичного характеру націлено на особливу аудиторію. Текст спрямовано на певного слухача. Якщо аудиторія характеризується вузько-професійним напрямом, то для мовних конструкцій характерна присутність військової термінології. Військова та політична термінологія зрозуміла у багатьох мовах однієї групи [11, с. 44].

Інтертекстуальність ВВП виявляється у факторах, які допомагають сприйняттю за умов міжнародної аудиторії. Ці чинники впливають на організацію у протокольному оформленні мовних конструкцій при повідомленні військової інформації.

Тож, функціонально-прагматичний вид перекладу включає в себе 2 основних аспекти: прагматичність та функціональність. Перший чинник відповідає за формування тієї чи іншої думки до перекладеного тексту, другий чинник відповідає за виконання всіх завдань ВПП.

В. Н. Комісаров у своїх працях запропонував виокремлювати текстову структуру у вигляді трьох відмінних вимірах: вертикальному, горизонтальному і глибинному [23, с. 54–56].

Вертикальна структура тексту будується за допомогою його формально-тематичного змісту; горизонтальна структура представлена у вигляді смислових та формальних зв'язків серед висловлювань; глибинна структура змісту тексту являє собою процес відтворення висловлювань та запровадження їх у текст і є необхідною для вивчення теорії та практики перекладу [23, с. 54–56].

Предметною базою воєнно-політичних текстів виступає їхня воєнно-політична направленість. «Воєнно-політичний» визначається як такий, що стосується воєнної політики. Прикметник «воєнний» «стосується війни; пов'язаний з нею», а прикметник «політичний» – «базується на політиці; пов'язаний з політикою, з питаннями політики; пов'язаний з проведенням політики у життя; державний, громадсько-правовий» [69, с. 199].

Зміст і система тематичної низки у воєнно-політичних текстах здебільшого зумовлена вимогами офіційно-ділового стилю, в сфері якого такі тексти існують. Згідно з функціонально-стилістичним підходом текст опрацьовують як семантичну площу утілення одиниць мови. Існування теми в воєнно-політичних текстах виявлені за допомогою слухних лексичних номінацій. Тема – це той чинник, що утворює семантику усієї термінологічної лексики [49, с. 220].

Особливість військової лексики в Стратегії національної безпеки базується на наявності семантичного простору «воєнна політика». Семантичний простір являє собою групу подій або ділянку дійсності, які містять у мові аналоги у вигляді тематично об'єднаної групи лексичних одиниць [45, с. 191]. У лексико-семантичному просторі «воєнна політика» можна виокремити наступні лексико-семантичні простори:

- національна безпека (національні інтереси, суверенітет, територіальна цілісність, недоторканність);

- загрози (тероризм, сепаратизм, воєнно-політична нестабільність, регіональні та локальні війни, корупція, економічна криза, загрози енергетичній, інформаційній, екологічній та техногенній безпеці);
- готовність до оборони (мобілізація, територіальна оборона, військово-технічне співробітництво, оборонна промисловість);
- реформування (система державного управління, сектор безпеки і оборони, розвиток спроможностей);
- зовнішньополітичні пріоритети (партнерство, співробітництво, безпекові організації, колективна безпека, спільна оборона, військова допомога) [8, с. 24].

Воєнна політика, згідно з Воєнною доктриною, є «діяльністю суб'єктів забезпечення національної безпеки держави, пов'язаною із запобіганням воєнним конфліктам, організацією та здійсненням військового будівництва і підготовкою Збройних сил України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Державної спеціальної служби транспорту, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, правоохоронних органів спеціального призначення до збройного захисту національних інтересів» [73]. Це свідчить про те, що лексико-семантичне поле «воєнна політика» для ВПП уточнюється та доповнюється такими мікрополлями:

- безпекове середовище (світові центри сили, асиметричне застосування воєнної сили, міграційні процеси, кібербезпека, іноземна військова присутність, інформаційна війна);
- воєнні загрози (організована злочинність, збройна агресія, розвідувально-підбивна діяльність, поширення зброї масового ураження, тероризму) [39, с. 27].

З огляду на більш практичне спрямування Стратегічного оборонного бюлетеня, схожість лексичних одиниць ґрунтується на предметних сферах «військове будівництво» і «військова діяльність» (у широкому значенні цього

поняття). Ці сфери являють собою набір тем, пов'язані з воєнною політикою, а саме: оперативні цілі; сектор оборони; оборонна реформа; стратегічні цілі.

Підсумувавши всі вище згадані факти, можна зробити висновок, що тематична спрямованість воєнно-політичних текстів спростована класифікацією «політика» за умовами військової реальності та показана за допомогою належних лексичних номінацій, об'єднаних в лексико-семантичні простори «воєнна політика», «національна/міжнародна безпека», «військове будівництво».

Основні документи ВПП, які ми розглядаємо в нашій роботі – Стратегія національної безпеки, Воєнна доктрина, Стратегічний оборонний бюлетень мають вплив на виникнення належного світорозуміння та ідеології, сприйняття змісту значущих військових понять, і є важливим фактором для адекватного відображення їх в перекладі.

1.2.2. Сильова домінанта ВПТ

Як зазначає Г. М. Стрелковський, перекладач обробляє текст оригіналу не за допомогою елементів лексичних та граматичних значень, а за загальним сенсом з чітким поняттям про роль тексту [39, с. 88]. Виходячи з цього, робота перекладача зумовлюється перш за все виявленням сенсу тексту. Знання готових стилістичних структур і форм як результату згаданого процесу необхідне для розуміння тексту та його перекладу.

За словами О. О. Селіванової, стиль – це парадигматична риса мовленнєвої системи; організація мовних прийомів, принципів їхнього відбору й інтеграції в мовленні і стереотипних способів комунікативної інтерактивності, спростована конкретною галуззю спілкування на основі суспільно усвідомленого вибору [35, с. 695].

За визначенням О. І. Чередниченка, функціональний стиль є варіантом мови, який уживається у загальноприйнятій соціальній ситуації, яка відрізняється з іншими різновидами своїми мовними, граматичними та фонетичними ознаками [43, с. 87].

На думку Л. Л. Нелюбіна, «стилістичний аспект перекладу полягає в правильному відборі лексико-граматичних засобів відповідно до загальної функціонально-комунікативної спрямованості оригіналу та з урахуванням чинних літературних норм мови, на яку робиться переклад. Стиль військових матеріалів не є однорідним. У деяких військових матеріалах є дві тенденції викладення матеріалу: або сухою офіційно-канцелярською мовою з використанням громіздких, найчастіше архаїчних зворотів і конструкцій, або простою, розмовною, часом фамільярною мовою. Остання тенденція трапляється зазвичай у військових і військово-технічних матеріалах, розрахованих на рядовий і унтер-офіцерський склад. Ця тенденція пов'язана насамперед із низьким рівнем загальної і технічної підготовки, а отже, і з прагненням зробити сухі офіційні статутні матеріали та складні технічні настанови популярнішими й доступнішими для широкого загалу військовослужбовців. Через це багато військових матеріалів рясніють пояснювальними ілюстраціями, таблицями, схемами й діаграмами, які допомагають довести до читача суть питання, що викладається» (цит. за: [32, с. 212–213]).

У воєнно-політичних текстах інваріантна прагматична функція повинності та наказовий характер здійснюються за допомогою таких функцій:

- наказова, тому що зміст документів є необхідним до здійснення для тих, кому вони призначені. Ця характеристика обумовлена тим, що у ВПТ відсутній аналіз і аргументація, тому ВПТ властивий особливий спосіб викладу. Тут немає таких традиційних способів викладу, як оповідання, міркування, опис.

Стилеві риси, своєю чергою, зумовлюють добір і організацію мовних і мовленевих засобів усіх рівнів;

- регулятивно-нормативна функція становлення норм і правил поведінки у зазначених умовах (інструкція, керівництво), до якої також належить функція регулювання співвідносин договірних сторін (договір, угода, меморандум, контракт);

- інформативно-аналітична функція, яка ґрунтується на визначенні актуального стану збройних сил та напрямів подальшого військового будівництва для повідомлення суспільства про функціонування збройних сил та оборонну політику;

- доктринально-регламентуюча функція (Стратегія національної безпеки України є документом, обов'язковим до виконання, та основою для розроблення інших документів стратегічного планування у сфері забезпечення національної безпеки: Концепції розвитку сектору безпеки і оборони, Воєнної доктрини (Стратегії воєнної безпеки), Стратегії кібербезпеки, інших галузевих стратегій, а також державних програм розвитку органів сектору безпеки і оборони» [71]).

Риси тексту, що зображають особливість і стильову своєрідність належного функціонального стилю за допомогою виконання функцій останнього, які спростовані його екстралінгвальними факторами, є стильовими рисами [68, с. 403]. Стилістична функція офіційності характеризується такими основними стильовими рисами, як:

- формальність, зумовлена галузями використання воєнно-політичних текстів (національна безпека, воєнна політика та військове будівництво);

- імперсональність (неособистісний/безособовий характер) тексту. Текст може походити від держави, закону, Збройних сил, міністерства оборони, Генерального штабу тощо; деякі тексти містять вступне слово Президента як Верховного Головнокомандувача Збройних сил або іншого представника військового керівництва країни, але в такому випадку постать автора прихована

різновидом документа та виключає упередженість здобуття інформації (Стратегія національної безпеки, Воєнна доктрина та Стратегічний оборонний бюлетень затверджуються Указами Президента та підписуються Головою Адміністрації Президента) ВПТ відбиває не індивідуальний, а соціальний досвід. Специфічна стильова характеристика такої мови – неособистий характер. Документи ВПТ, якщо вони не мають приватного характеру (наприклад, особиста заява), принципово позбавлені одноосібного авторства, а підпис відповідальної особи вказує на достовірність документа, а не на автора. Закони стилю забороняють варіацій документа залежно від авторської індивідуальності. Об'єктивність ВПТ підкреслює інформативний, констатуючий характер документа;

- об'єктивність здобувається нестачою особистісного характеру, тому що воєнно-політичні тексти розробляються колективом авторів і залежать від політичних цілей держави в цілому, а не від намірів певної особи;

- беземоційність, обґрунтована характером та функціями, які виконують воєнно-політичні тексти, а також сферами вживання цих текстів (напр., у текстах ВПП відсутні окличні речення, які свідчать про експресивно-емоційне забарвлення, що не характерно для ВПП);

- стереотипність, стандартизованість викладу. Ситуації, які відображаються у ВПТ повторюються, отже, типізуються. Це дозволяє регламентувати відносини, тому спілкування здійснюється за певними мовними стандартами. Під мовним (мовленнєвим) стандартом розуміють відтворювані в мові готові засоби вираження у процесі багаторазового повторення однотипних ситуацій. Аналогічні ситуації, що повторюються, часто вимагають автоматичних мовних реакцій носіїв мови (наприклад, мовний етикет). В офіційно-діловому спілкуванні, де потрібне чітке дотримання регламенту, мовні кліше полегшують та прискорюють комунікацію. Тому мовні стандарти загально- прийняті у мовній практиці, і у ВПТ є доцільними і виправданими.

Стандартизованість як риса офіційно-ділового стилю проявляється і в регламентації композиції ділових документів. Це проявляється у суворому дотриманні частин документа, рубрикації, виділення абзаців та іншому, тому ВПТ документи часто складаються (а не пишуться) або мають стандартну форму у вигляді бланків.

Окрім вищезазначених стильових ознак воєнно-політичні тексти також містять такі характеристики офіційно-ділового стилю, як імперативність, високий ступінь стандартизації мовних засобів, стислість, чіткість, логічність викладу, широке використання безособових і наказових форм, регламентованість (зміст документів є обов'язковим до виконання для тих, кому вони адресовані, у певних межах і регламентах) [34, с. 7].

Отже, ВПТ – найконсервативніший за сферою вживання, і за функціями, тому він має бути замкнутим. Його проникнення до інших стилів небажано. Тому що ВПТ притаманні точність та стереотипність- що може бути недоречно для таких стилів для розмовний або ж художній.

Стильова домінанта воєнно-політичних текстів зумовлена фактами комунікації в межах офіційно-ділового стилю і визначена в характерних жанрово-стильових ознаках за допомогою провідних функцій: директива, регулятивно-нормативна, доктринально-регламентуюча та інформативно-аналітична.

1.3. Поняття побудови теоретичної моделі ВПТ

Як наголошував мовознавець В. В. Балабін, «основою методу моделювання є модель, що здатна абстрактно (розумово, ідеально) або матеріально (фізично) представити чи замістити окремі компоненти (підсистеми) у вербально-знаковій (схема, рисунок, таблиця, символ, висновок,

дефініція), математичній (формула), програмній (засоби програмування) формі» (цит. за: [4, с. 81]). Науковець Л. С. Бархударов описував, що у теорії перекладу є дійсним побудування не однієї, а великої кількості моделей, що по-різному зображують процес, який будується, та його усілякі риси. Проблемність та різнобічність відображеного об'єкта усуває перспективу утворення єдиної «універсальної» моделі, що зображала б відразу усі боки досліджуваного явища в усіх їх складних відношеннях. Виходячи з цього, у модернізованій теорії перекладу є цілий ряд «моделей перекладу», де кожна зображає конкретний аспект або бік процесу перекладу як виділеного різновиду міжмовної трансформації. Попри наведені факти, всі моделі перекладу є по-своєму правильними, тому що всі вони створюють модель процесу перекладу, хоча із різних боків. Ні одна з існуючих моделей не може бути абсолютно правильною або універсальною. Проте, існуючі моделі перекладу остаточно не виключають одна одну – вони сходяться в багатьох моментах, певною мірою пересікають одна одну і лише в групі відображають процес перекладу з усіма його складнощами [11, с. 8]. Як наголошує дослідник В. Н. Комісаров, дійсний процес перекладу відбувається в мозку перекладача і недосяжний для прямого моніторингу і вивчення. З цієї причини, дослідження процесу перекладу реалізують непрямым шляхом завдяки опрацюванню різних теоретичних моделей, що частково зображають процес перекладу в цілому або його сторону [22, с. 158]. В. Н. Комісаров визначає модель перекладу як «умовний опис низки розумових операцій, виконуючи які перекладач може здійснити переклад усього оригіналу або певної його частини. В лінгвістичній теорії перекладу моделі перекладу представляють процес перекладу у вигляді ряду розумових операцій над мовними або мовленнєвими одиницями, тобто у вигляді лінгвістичних операцій, вибір яких зумовлений мовними особливостями оригіналу та відповідними явищами в мові перекладу» (цит за: [22, с. 158]). Науковець

Л. Л. Нелюбін запропонував свої чотири варіанти розуміння терміна «модель», серед яких можна виділити наступні пункти:

- помічний об'єкт (або порядок), що заміщає предмет, який досліджується, репрезентований у абстрактному вигляді;
- наявний у певній мові порядок складових її побудови;
- стисле символістське відображення цього порядку (або будь-яких її складових), що є ґрунтом побудування мови як одного з варіантів її опанування;
- схема або приклад будь-якої мовної одиниці, яка показує систематичне розміщування її елементів [31, с. 114].

За Т. Германсом існує доцільність моделей у рамках перекладу з чотирьох різноманітних сторін: (1) вживання теоретичних моделей як евристичних знарядь у перекладознавстві; (2) вживання діаграмних чи аналогових моделей задля репрезентації певних критеріїв перекладу; (3) розуміння перекладу як операції з моделювання; (4) зв'язок моделей та норм [53, с. 179].

Отже, теоретична модель ВПП репрезентована наявністю двох виявів:

1. Графічно.

Як три структурні схеми: роль воєнно-політичного перекладу у складі ВП; роль воєнно-політичних текстів поміж інакших військових текстів; функціональна модель ВПП як схематичне уявлення процесу перекладу воєнно-політичних текстів з розрахунком насущних мовних та позамовних факторів, які визначають підбір перекладача;

2. Вербально.

За допомогою визначення детальних дефініцій для терміну «воєнно-політичний переклад» та ґрунтовної категорії ВПП.

Ціль теоретичної моделі ВПП полягає в наданні загального уявлення про ВПП як функціонально-прагматичний вид військового перекладу із фаховими одиницями концептуального приладу ТВП, зокрема про процес та підсумок міжкультурної комунікативно-посередницької активності військового

перекладача у воєнно-політичній галузі діяльності збройних сил з розрахунком наразі наявних у мові факторів, які впливають на вибір перекладача [4, с. 185].

1.4. Методика дослідження лексико-семантичних та жанрово-стилістичних особливостей ВПП

У цьому пункті ми опишемо детальніше методи, які ми використовували при написанні роботи:

- загальнонауковий метод аналізу та синтезу. Даний метод ми вжили для визначення понять «воєнно-політичний переклад» та «воєнно-політичні тексти». Проаналізувавши лексичний склад, семантику та жанрово-стилістичні риси досліджуваних текстів, ми дійшли висновку що вони належать до воєнно-політичних;

- метод лінгвістичного моделювання. Даний метод ми застосували ми для створення теоретичної моделі ВПП;

- метод внутрішньої інтерпретації. Він допоміг упорядкувати воєнно-політичні тексти в якості об'єкта вивчення за стильовими та жанровими ознаками та їх особливостей;

- метод концептуального аналізу. Так як у роботі ми досліджували семантику ВПП, то завдяки цьому методу ми описали семантичну структуру воєнно-політичних текстів;

- компонентний, контекстуальний та порівняльно-зіставний аналіз. У ході дослідження ми виявляли найчастіше вживані прийоми при перекладі ВПП. Даний метод допоміг нам при аналізі перекладацьких трансформацій;

- методи контент-аналізу. Такий прийом ми використали задля здобуття інформації при порівнянні текстів оригіналу і перекладу.

Отже, методи які потрібні для дослідження лексико-семантичних та жанрово-стильових особливостей ВПП: загальнонауковий метод аналізу та синтезу, метод лінгвістичного моделювання, метод внутрішньої інтерпретації, метод концептуального аналізу компонентний, контекстуальний і порівняльно-зіставний методи контент-аналізу.

РОЗДІЛ 2

ЖАНРОВО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ВПТ

2.1. Жанрова диференціація воєнно-політичних текстів

Будь-який стиль тісно пов'язаний з виразами і зі стандартними формами виразів, іншими словами з мовними жанрами. Зі свого боку, кожен текст має той чи інший мовленнєвий жанр, який належить до конкретного стилю або сфери спілкування, і виконує різні функції [36, с. 716].

Г. М. Стрелковський вважає, що базова різниця одного жанру від іншого ґрунтується в направленості змісту тексту і його призначенні в аспекті функції, а не в специфіці мови, хоча для кожного жанру притаманна більшість або, навпаки, відсутність тих чи тих компонентів мови. Саме зміст і призначення тексту мають вплив на вибір певних засобів мови, що позначають жанр [39, с. 99].

Виокремлення жанрів у військовому перекладі це необхідна умова для практики перекладу, тому що дає орієнтир військовому перекладачеві на вибір конкретних засобів мови, притаманних саме для даного жанру, і вказує на призначення тексту певному адресатові [39, с. 100].

Розглядаючи всю сукупність ВПТ, можна чітко виділити історично сформовані різновиди цих текстів, що відрізняються змістовною спрямованістю і функціональним призначенням. Це не відіграє суттєвої ролі. Справа в тому, що саме функціональне призначення того чи іншого тексту диктує його змістовну спрямованість та всі його мовні характеристики.

За функціональним призначенням можна розрізняти, по-перше, тексти інформаційного змісту, основна мета яких – повідомити читачам щось нове в тій чи іншій галузі військової або політичної справи. Однак, говорити про загальний військово-політичний інформаційний жанр було б не зовсім доцільно,

так як завдання інформування може мати місце в різних сферах військової та політичної дійсності і спілкування: в галузі військово-політичної наукової роботи, в галузі військової техніки, політичної публіцистики [39, с. 100].

Р. К. Міньяр-Белоручев описав наступну класифікацію військових текстів: бойові документи, статuti і настанови, інструкції та технічні описи, військово-наукові статті, військова публіцистика [28, с. 195]. В. В. Балабін виокремлює сім різновидів військових текстів, серед яких три функціонально-прагматичні (воєнно-політичні, військово-технічні і військово-спеціальні), загальновійськові та три жанрово-стильові (воєнно-наукові, військово-публіцистичні та воєнні мемуари) [4, с. 164].

С. Я. Янчук виділяє чотири групи військових текстів: 1) тексти інформаційного змісту (військово-наукові; військово-інформаційні (інформаційно-довідкові, інформаційно-аналітичні); військово-технічні; військово-публіцистичні (військово-політична періодика); 2) тексти, що регламентують життя і діяльність військових та поліцейських сил (статuti й настанови; військово-ділові тексти); 3) тексти нормативно-правових документів з концептуальних та організаційно-правових питань міжнародної миротворчої діяльності; 4) документальна воєнна проза та мемуари [45, с. 6].

Л. М. Гончарук запропонувала власну класифікацію офіційно-ділових документів франкомовного військового дискурсу, релевантну для військового перекладу. Дослідниця внесла три підстилі: 1) законодавчий (жанр тексту «Оборонний кодекс»); 2) нормативно-правовий (жанр тексту інструкції Генерального штабу Збройних сил Франції); 3) дипломатичний (вербальна нота військової місії Посольства Франції в Україні, резолюції та рекомендації Парламентської асамблеї Ради Європи) [15, с. 65–66].

Як ми можемо бачити немає чіткої класифікації текстів, але ми можемо виявити критерії, які співвідносяться з типологією текстів у ВПП:

- направленість за змістом (змістово-тематичне наповнення);

- призначення за функцією (належність до функціонального стилю та функції тексту);
- спосіб викладення;
- орієнтацію на певного адресата [33, с. 38].

Роблячи висновки зі всього загаданного, можемо виокремити п'ять жанрових груп воєнно-політичних текстів:

- директивні (кодекс, закон, указ, рішення, директива, розпорядження, наказ, акт);
- доктринально-регламентуючі (стратегія, концепція, доктрина, бюлетень, державна цільова програма, військово-політичні вказівки міністра оборони, план діяльності Міністерства оборони, план утримання та розвитку сил безпеки та оборони);
- регулятивно-нормативні (інструкція, стандарт, керівництво, настанова);
- воєнно-дипломатичні (вербальна нота, протокол, договір, угода, меморандум, контракт);
- інформаційно-аналітичні («Біла книга»).

Отже, виокремлення жанрів у військовому перекладі необхідна умова для практики перекладу. На підставі досліджених матеріалів ми виокремили 5 жанрових груп ВПТ: директивні, доктринально-регламентуючі, регулятивно-нормативні, воєнно-дипломатичні та інформаційно-аналітичні.

2.2. Стиле- та жанротвірні чинники, що визначають особливості українсько-англійського перекладу воєнно-політичних текстів

Стилістичний аспект перекладу полягає у правильному доборі лексико-граматичних засобів відповідно до загальної функціонально-комунікативної спрямованості оригіналу та з урахуванням існуючих літературних норм мови,

якою робиться переклад [3, с. 52]. Стиль ВПТ є однорідним. У ряді військових матеріалів існує дві тенденції викладу матеріалу: або сухою офіційно-канцелярською мовою з використанням громіздких, найчастіше архаїчних оборотів і конструкцій, або простою, розмовною, часом фамільярною мовою. Остання тенденція відзначається в основному військових та військово-технічних матеріалах, розрахованих на рядовий та унтерофіцерський склад. Ця тенденція пов'язана насамперед із низьким рівнем загальної та технічної підготовки, а отже, і з прагненням зробити сухі офіційні статутні матеріали та важкі технічні настанови більш популярними та доступними для основної маси військовослужбовців. Через це багато військових матеріалів рясніють ілюстраціями, таблицями, схемами і діаграмами, що допомагають довести до читача суть викладуваного питання. У всіх випадках перекладач повинен прагнути передати матеріал першотвору, використовуючи військово-політичний стиль викладу відповідних матеріалів, нейтралізуючи зайву образність і фамільярно-розмовні та жаргонні елементи [1, с. 3].

Стилетвірні чинники істотно впливають на загальний принцип окремої сторони організації мовного матеріалу, відмінні риси конкретного функціонального стилю. Стилетвірним чинником може бути основне функціональне призначення конкретної функціонального різновиду в мовній комунікації, форма виявлення мови (писемне/ усне мовлення), вид комунікації, у межах якої «діє» даний функціональний стиль (масова, групова, міжособистісна комунікація), тощо [2, с. 135]. Існує 5 основних стилетвірних чинників:

- сфера функціонування ВПТ: адміністрування, діловодство, дипломатія.

Завдяки цій інформації, переклад воєнно-політичних текстів може бути значно спрощений. Коли перекладач знає у якій сфері застосовується той чи інший стиль то може визначити порядок та необхідні лексичні та стилістичні засоби задля адекватного перекладу. Наприклад тут, подивившись на сферу

функціонування ВПТ, можна одразу зробити висновки, що переклад має бути чітким, містити як можна менше інакомовлень та повністю передавати зміст сказаного або написаного;

- загальна функція: інформативна. Основна функція ВПТ інформативна. Тож перекладач усвідомлює, що тест повинен нести не експресивне або емотивне навантаження, тому не слід використовувати метафори, переносні значення аби викликати у адресата якусь емоцію. Навпаки, переклад має бути чітким задля донесення необхідної інформації читачеві [39, с. 135];

- конкретні цілі ВПТ: констатація факту, повідомлення про стан справ, розпорядження адресату виконувати будь-які дії; така інформація допоможе перекладачеві правильно передати мету тексту. Якщо це повідомлення про стан справ, слід вживати безособові конструкції у теперешньому часі. Якщо це розпорядження, то у перекладі має бути наявне використання наказового способу;

- адресат: сукупність зацікавлених соціальних осіб, масовий читач.

Текст перекладу перш за все націлений на адресата, розуміння природи свого читача є важливим аспектом для перекладача. ВПТ частіш всього призначаються для групи осіб. Тому слід підбирати найпростіші вирази та слова задля досягнення розуміння тексту серед різних верств населення;

- основна форма мови: письмова.

Безумовно, ВПТ бувають і в усній формі. Але вся інформація, яку вони містять, краще сприймається саме у письмовій формі. Тому що як вже було сказано у ВПТ наявна термінологія, якою володіють не всі адресати, і письмова форма дає можливість перевірити певні терміни у словнику згідно з їх контекстом [4, с. 145].

Окрім стилетвірних чинників існують також жанротвірні фактори. Перш за все вони включають в себе соціально-культурні обставини, ідеологічні обмеження, технічні аспекти реальної ситуації, особливості аудиторії. Тепер

розберемо якими жанротвірними чинниками володіють воєнно-політичні тексти і як такі чинники можуть допомогти при перекладі ВПТ:

1. Соціально-культурні обставини.

Тут ситуація може бути різною. Воєнно-політичні тексти пишуться, промовляються та перекладаються у різних соціальних обставинах та існують серед різних культур, бо у кожній країні є ВПТ. Тож наведемо приклад воєнно-гострої соціальної ситуації у країні. В такому випадку ВПТ повинні бути перекладені дуже чітко з урахуванням всіх новин, вказівок тощо. При такій ситуації часто вживається наказовий спосіб це накази або ж вказівки, вони диктують народові що робити у надзвичайній воєнній ситуації або ж під час політичного гвалту або перевороту в країні [28, с. 36]. В таких соціальних обставинах в перекладі ВПТ немає місця поетичності чи метафорам, всі матеріали повинні перекладені чітко та лаконічно. Що ж стосується культури, тут спектр таких обставин дещо ширше. Як вже було сказано вище, кожна країна індивідуальна у своїх культурних цінностях, саме з цієї причини слід перекладати ВПТ з їхнім урахуванням;

2. Ідеологічні обмеження.

Кожній країні притаманне та чи інша ідеологія. Серед найпопулярніших можна назвати лібералізм та консерватизм. Тож кожна ідеологія має свої обмеження і при перекладі ВПТ їх необхідно ураховувати. Наприклад, у деяких штатах США все ще наявна смертна кара. Тож при перекладі ВПТ, де фігурує тема смертної кари слід зробити виноска для читачів з України з іншою ідеологією, аби вони зрозуміли всю повноту перекладеного, а саме чому та за що досі існують такі види покарань;

3. Технічні аспекти реальної ситуації.

Технічне оснащення країн та розвиток технологій у них може значно різнитися. Тому перекладаючи воєнно-політичні тексти, в яких наявні теми, пов'язані з технічним оснащенням слід брати до уваги розвиток технологій у

країні або суспільстві для якого цей переклад робиться [30, с. 94]. Наприклад, в США вже наявні новинки воєнної техніки, а в Україні цього ще немає. Або ж навпаки. Для того, щоб адресат зрозумів повністю зміст тексту, перекладачеві треба використати або описовий метод перекладу, щоб прояснити деякі технічні терміни або деталі. Або ж необхідно зробити виноски, в яких пояснювалося б що це за вид техніки і для чого він призначений. Такі методи перекладу значно полегшать розуміння тексту для адресата [30, с. 95].

Отже, стилістичні особливості ВПТ необхідні для досягнення адекватного перекладу. Стилєтвірним чинником може бути основне функціональне призначення конкретної функціонального різновиду в мовній комунікації. Існує 5 основних стилєтвірних чинників: сфера функціонування ВПТ: адміністрування, діловодство, дипломатія, загальна функція: інформативна, Конкретні цілі ВПТ: констатація факту, повідомлення про стан справ, розпорядження адресату виконувати будь-які дії, адресат: сукупність зацікавлених соціальних осіб, масовий читач, Основна форма мови: письмова. Окрім стилєтвірних чинників існують також жанротвірні фактори. Перш за все вони включають в себе соціально-культурні обставини, ідеологічні обмеження, технічні аспекти реальної ситуації.

2.3. Жанрово-стилістичні особливості перекладу Стратегії національної безпеки

Стратегія національної безпеки – це базовий документ оборонного проектування, який спростовує абстрактні принципи, переважну мету, доручення і операції оборони суттєвих інтересів персони, громади і країни від зовнішніх і внутрішніх небезпек. Даний документ неодмінний до виконання та є базою для опрацювання інших документів стратегічного проектування у галузі

забезпечення національної безпеки: Концепції зростання сектору безпеки і оборони, Воєнної доктрини [77].

Незалежно від чинного президента, сам документ має вагу, тому що це усталений жанр. Документ поєднує повноваження посади президента з 70-річною історією та прецедентом – контекстом – для створення та реагування на повторювану ситуацію, яка є глибоко ідеологічною. Як жанр, стратегія національної безпеки реагує на ситуацію з нашою національною безпекою та конструктивно відповідає на неї разом з іншими стратегічними документами.

Крім того, стратегія національної безпеки як жанр існує в сферах інших жанрів, включаючи стратегію національної оборони та національну військову стратегію. З цієї точки зору жанр це більше, ніж просто інструмент класифікації. Для науковців жанр нерозривно пов'язаний із ситуацією, а в ситуації стратегії національної безпеки знання жанру означає «знання того, чому і чийм цілям служать жанри; як обговорювати свої наміри щодо соціальних очікувань і мотивів жанрів; коли, чому і де використовувати жанр; які жанри підтримують стосунки читач/письменник; і як жанри співвідносяться з іншими жанрами в координації суспільного життя.

Коротше кажучи, жанри є як місцями дії, так і способами втілення звичаїв і звичок.

З цієї точки зору стратегії національної безпеки можна визначити як спосіб розпізнавання, реагування, значущої та послідовної дії всередині та допомоги у відтворенні повторюваних ситуацій. Крім того, ми можемо пов'язати цей тип тексту з видами соціальних дій.

Стратегія національної безпеки створює ситуацію або контекст, у якому вона реагує. Жанр встановлює риторичну ситуацію, яка вимагає відповіді, розмежовує риторичні відповіді, доступні в цій ситуації, і втілює цю відповідь. Це одночасно сприяє і обмежує, і форми, встановлені в жанрі СНБ,

опосередковують те, як президентська адміністрація сприймає цю повторювану ситуацію та реагує на неї.

Крім того, СНБ як жанр опосередковує стосунки між урядовими установами, виконання цих ролей і контекст або соціальну реальність, у якій усе це відбувається. Іншими словами, «ці форми стають посередниками в тому, як люди сприймають і реагують на повторювані ситуації». СНБ – це те, як держава визначає і діє у ситуації, створюючи спільне визначення та інтерпретацію цієї ситуації. СНБ як жанр функціонує як спільна, впізнана потреба та об'єктивує наші спільні цінності, мотиви, і наміри як нації. Наступним кроком буде розглядання варіантів перекладу СНБ.

Нуковці, які є членами школи лінгвістичного перекладознавства спростовують існування різних варіантів перекладу об'єктивною частиною практики перекладу, що утворюється за допомогою двох основних принципів теорії еквівалентності. Першим принципом виступає виокремлення еквівалентності за рубікон одиниць мови і засвідчення на ряду із мовною також еквівалентності текстуальної та комунікативної. Другим принципом є засвідчення фактичної неприпустимості встановлення цілкової еквівалентності між вихідним текстом та текстом перекладу [30, с. 55].

Питання еквівалентності вивчали багато іноземних дослідників: (Р. Якобсон [56], Ю. Найда [62], Дж. Кетфорд [50], Дж. Гаус [55], М. Бейкер [47], П. Ньюмарк [60], П. Фосетт [51]).

Д. Кенні вважає еквівалентність суперечливим поняттям, що розглядають: «як необхідну умову перекладу, перешкоду на шляху до перекладознавства або корисну категорію для опису перекладів» (цит. за: [57, с. 96]).

Таким чином, ми бачимо теоретичну можливість перекладу з множинними варіаціями зокрема і СНБ. Вживання еквівалентів або еквівалентних відповідників забезпечує еквівалентність перекладу на рівні слів

та словосполучень. Нижче ми наведемо приклади, де представлені словникові відповідники, еквівалентні терміни та усталені вирази:

the armed forces [73] – збройні сили, *monopoly of the court aristocracy* [73] – монополія придворної аристократії, *compulsory military service* [73] – обов'язкова військова служба, *the importation of new weapons* [73] – імпорт нової зброї, *precarious and difficult logistical bases* [73] – нестабільна та складна матеріально-технічна база.

Також при перекладі застосовується синтаксичне уподібнення (дослівний переклад), яке супроводжується деякими змінами структурних компонентів. Наприклад: *відстоювання незалежності і державного суверенітету* [73] – *defense of independence and state sovereignty*; *відновлення територіальної цілісності* [73] – *restoration of territorial integrity*; *продовження реалізації заходів з оборони та стримування* [73] – *continuation of implementation of defense and deterrence measures*; *активного використання переговорних форматів та консолідації міжнародного тиску* [73] – *active use of negotiation formats and consolidation of international pressure*; *зменшення напруги та припинення Російською Федерацією збройної агресії* [73] – *reduction of tension and cessation of armed aggression by the Russian Federation*.

Базою для більшої частини перекладацьких прийомів є трансформація, сенс якої полягає в зміні формальних (лексичні або граматичні трансформації) чи семантичних (семантичні трансформації) елементів при умові збереження інформації, яка необхідна для передачі.

Тож у результаті порівняльно-перекладознавчого дослідження текстів оригіналу та перекладу знайдені випадки застосування перестановки:

... *сектор безпеки і оборони* [73] ...– *security and defence sector* ...; *співтовариство з атомної енергії і їхніми державами-членами* [73] – *the Atomic Energy Community and their member states*.

У вищенаведених прикладах трансформація перестановки пояснюється розбіжностями мови оригіналу та мови перекладу.

Наведемо інші приклади вживання прийому перестановки:

зберігаються інші фундаментальні дисбаланси світового розвитку [73] – other fundamental imbalances in world development persist; зростають виклики трансатлантичній та європейській єдності [73] – the challenges of transatlantic and European unity are growing; конкурентоспроможних на світовому ринку озброєнь і військової техніки [73] – equipment competitive at the international arena.

У вищенаведених нами прикладах ми бачимо випадки вживання перестановки, які спростовуються різницею у порядку слів в українському та англійському реченні.

Також трапляються випадки вживання трансформації вилучення, які пояснюються міжмовними розбіжностями. Це пов'язане з тим, що англійська мова прагне до більш економних способів вираження думки, ніж в українській:

деструктивна пропаганда як ззовні, так і всередині України [73] – destructive propaganda both from outside and inside Ukraine; неефективною є система поводження з побутовими і промисловими відходами [73] – the household and industrial waste management system is inefficient.

На відміну від вилучення, випадки застосування трансформації додавання зустрічаються нечасто:

дедалі загрозливішою стає демографічна ситуація [73] – the demographic situation is becoming more and more threatening; набуття повноправного членства України в Європейському Союзі [73] – acquisition of full membership of Ukraine in the European Union.

Застосування такого прийому як поєднання перетворень часто зустрічається при перекладі стратегії національної оборони.

Ураховуючи фундаментальні національні інтереси, визначені Конституцією України і Законом України «Про національну безпеку України» [73] – taking into account the fundamental national interests defined by the Constitution of Ukraine and the Law of Ukraine «On the National Security of Ukraine».

В наведеному прикладі ми бачимо уживання еквіваленту «*taking into account*» та прийом додавання «*defined by*».

Реалізація цих пріоритетів забезпечуватиметься за такими напрямками [73] – implementation of these priorities will be ensured in the following directions.

В даному реченні ми також спостерігаємо використання 2 трансформацій. Еквівалент «*implementation of these priorities*» та додавання «*will be ensured*».

Проаналізувавши перекладацькі трансформації Стратегічної національної безпеки, ми дійшли висновку, що найчастіше вживаним прийомом є дослівний переклад (35%). Такий великий процент можна пояснити жорсткою регламентацією основного документу оборонного планування, основним завдання цього документу є інформування про зміни в сфері безпеки та оборони. Тому переклад має бути адекватним і чітким. На другому місці за ужитком є перестановка (20%). Її використання як і вилучення (10%) можна пояснити міжмовними розбіжностями. На третьому місці еквівалент (17%). Такий прийом як додавання міститься лише у 8% перекладу. А поєднання трансформацій має показник 10%. «Частотність використань трансформацій у Стратегії національної безпеки у Додатку Б, Табл 2.1».

2.4. Жанрово-стилістичні особливості перекладу Воєнної доктрини

Розробка воєнної доктрини допомагає створити інституційну основу для підготовки сил до конкретних місій. Воєнну доктрину визначають як

«фундаментальні принципи, якими збройні сили або їхні елементи керують своїми діями на підтримку національних цілей. Вона є авторитетною, але вимагає оцінки при застосуванні». У багатьох країнах доктрина надає збройним силам широкий набір принципів і вказівок для завдання. Колишній офіцер, який брав участь у розробці доктрини, запропонував, щоб вона містила записаний, загальний опис потенційної операції, способу її проведення та типів ситуацій, які сили повинні передбачати та планувати.

Воєнна доктрина розробляється Міністерством оборони України відповідно до рішення Ради національної безпеки і оборони України, введеного в дію указом Президента України, після затвердження Стратегії національної безпеки України та за результатами оборонного огляду. Період дії Воєнної доктрини – до зміни Стратегії національної безпеки.

Під час підготовки сил до операцій військова доктрина розробляється на багатьох рівнях, від стратегічного до тактичного, від одиночної служби до спільних операцій, від національного до багатонаціонального. Однак політика визначає використання такої доктрини, оскільки політичні лідери встановлюють цілі місії та можуть вказувати, що робити – і що не робити – для досягнення цих цілей. Також існує певна розмитість між формальною воєнною доктриною та політикою, яка широко розглядається як доктрина, як-от керівництво, розроблене для більшості багатонаціональних організацій, таких як ООН.

Розвиток доктрини є самим визнанням того, що сили можуть бути спрямовані на проведення певного типу операції. Проблема з написанням доктрини, запропонованої кількома офіцерами, полягає в тому, що це збільшує ймовірність того, що військових знову покличуть виконувати подібну місію.

Військові також мають певний ступінь гнучкості та можуть «тренуватися» для конкретних місій, коли це необхідно. В інших випадках доктрина для одного виду операції може бути застосована до іншого. Наприклад, доктрина екстреної евакуації громадян країни з іноземної країни (операції з евакуації

некомбатантів) також може застосовуватися для надання негайного захисту цивільним особам з інших країн.

Тепер перейдемо до аналізу перекладацьких трансформацій при перекладі воєнної доктрини.

Дослівний переклад. Найбільше уживаний прийом при перекладі воєнної доктрини це дослівний переклад. Приклади використання якого можна побачити у наступних прикладах:

військово-політична обстановка [72] – military and political situation; реформування воєнної організації [72] – reforming the military organization; подальший розвиток міжнародних систем безпеки [72] – further development of international security systems; небезпека застосування воєнної сили [72] – the danger of using military force; воєнно-політична нестабільність [72] – military and political instability; нормативно-правові акти [72] – normative legal acts; керівних принципів і поглядів [72] – guiding principles and views; посягання на державний суверенітет України [72] – encroachment on the state sovereignty of Ukraine; воєнно-політичного партнерства [72] – military-political partnership; запобігання агресії [72] – prevention of aggression; поменційному агресору [76] – a potential aggressor; збройної боротьби [72] – armed struggle.

У всіх вище наведених прикладах ми використали такий прийом як дослівний переклад.

Перестановка як вид перекладацької трансформації - це зміна розташування (порядку прямування) мовних елементів тексті перекладу проти текстом оригіналу.

Нарощування поблизу кордонів України угруповань військ та озброєнь [72] – build up of groups of troops and weapons near the borders of Ukraine.

В наведеному прикладі ми бачимо таку трансформацію як перестановку. Поблизу кордонів України у перекладі на англійську ми поставили на останнє місце.

Введення в Україні або в окремих її місцевостях надзвичайного або воєнного стану [72] – the introduction of a state of emergency or martial law in Ukraine or in some of its localities.

В цьому реченні ми також бачимо використання перестановки «в окремих її місцевостях» ми переклали як «in some of its localities» та поставили в кінець речення.

Використання можливостей Ради Безпеки ООН [72] – using the capabilities of the UN Security Council.

В даному прикладі «Ради Безпеки ООН» було перекладено як «UN Security Council». Такий прийом зумовлений наявністю сталого виразу в англійській мові, слова в котрому не можна міняти місцями.

Не менш вживаною при перекладі воєнної доктрини є така трансформація як еквівалент. Приклади якої ми знайшли при перекладі наступних словосполучень:

повноваження, основні функції та завдання суб'єктів забезпечення воєнної безпеки України визначаються Конституцією України, Законом України «Про оборону України», іншими законами, актами Президента України та Кабінету Міністрів України [72] – the powers, main functions and tasks of the subjects of ensuring the military security of Ukraine are determined by the Constitution of Ukraine, the Law of Ukraine «On the Defense of Ukraine», other laws, acts of the President of Ukraine and the Cabinet of Ministers of Ukraine; керівництво у сферах воєнної безпеки і оборони здійснює Президент України як глава держави, гарант державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України та Верховний Головнокомандувач Збройних Сил України [72] – leadership in the spheres of military security and defense is carried out by the President of Ukraine as the head of state, guarantor of state sovereignty, territorial integrity of Ukraine, compliance with the Constitution of Ukraine and Supreme Commander of the Armed Forces of Ukraine; основними

принципами керівництва у сферах воєнної безпеки й оборони України є принципи верховенства Конституції і законів України [72] – the main principles of leadership in the spheres of military security and defense of Ukraine are the principles of supremacy of the Constitution and laws of Ukraine; інтереси національної безпеки України вимагають в умовах сучасної воєнно-політичної обстановки істотного поглиблення стосунків з Організацією Північноатлантичного Договору [72] – the national security interests of Ukraine require, in the conditions of the current military and political situation, a significant deepening of relations with the North Atlantic Treaty Organization; активізація євроатлантичної інтеграції України з орієнтацією на вступ до НАТО [72] – activation of the Euro-Atlantic integration of Ukraine with a focus on joining NATO; у разі загрози агресії чи здійснення акту агресії Україна вживає заходів [72] – if there is a threat of aggression or an act of aggression, Ukraine will take measures.

Так як воєнна доктрина містить у собі багато термінів, назв установ, посад то при перекладі на англійську необхідно добирати влучний еквівалент задля забезпечення розуміння тексту.

Ще однією трансформацією, яку можна зустріти при перекладі воєнної доктрини є вилучення. Вживання цієї трансформації можна спостерігати у наступних прикладах:

воєнно-силового стримування [72] – military deterrence; примушення його до припинення воєнних дій [72] – forcing him to stop hostilities.

Також такий перекладацький прийом як додавання часто зустрічається при перекладі воєнної доктрини. Це зумовлено тим, що в англійській мові наявні артикли і вони також вживаються при перекладі.

Дотримання міжнародних договорів у галузі озброєнь [72] – observance of international treaties in the field of weapons; нерозповсюдження зброї масового ураження [72] – non-proliferation of weapons of mass destruction; створення високоефективних засобів збройної боротьби [72] – creation of highly effective

means of armed struggle; військово-патріотичне виховання громадян України [72] – military and patriotic education of citizens of Ukraine; розвиток оборонно-промислового комплексу [72] – development of the defense industrial complex.

Начастіша причина уживання такого прийому при перекладі як додавання через те що англійська мова містить артиклі та через частинку «of» яка виражає приналежність.

Не винятковим є і поєднання перекладацьких трансформацій. Використання цього прийому можна спостерігати в наступних прикладах:

Україна має на меті зміцнювати зовнішні гарантії національної безпеки, протидіяти виникненню нових загроз стабільності у регіоні Центральної та Східної Європи, невід’ємною частиною якого вона є [72] – Ukraine aims to strengthen external guarantees of national security, to counteract the emergence of new threats to stability in the region of Central and Eastern Europe, of which it is an integral part.

В наведеному прикладі ми бачимо трансформацію вилучення «має на меті» в перекладі на англійську «aims». Також наявний еквівалент «гарантії національної безпеки» – «guarantees of national security».

З цією метою Україна виділяє із складу Збройних Сил України, інших військових формувань необхідні сили, засоби і підтримує їх у належному стані готовності, а також виділяє миротворчий персонал [72] – for this purpose, Ukraine allocates the necessary forces and means from the Armed Forces of Ukraine and other military formations and maintains them in a proper state of readiness, as well as allocates peacekeeping personnel.

В даному прикладі можна також спостерігати поєднання трансформацій. Перша це перестановка та еквівалент «у належному стані готовності» – «in a proper state of readiness».

Жорстка регламентація тексту Воєнної доктрини з точки зору жанру вимагає від перекладачів якомога точнішого відображення змісту та структури

документа, через це найчастіше використовується дослівний переклад (41%). Також великий відсоток вживання (20%) еквівалентів. Причина тому наявність спеціальної лексики у текстах Воєнної доктрини.

Мовні розбіжності зумовили застосування таких прийомів, як перестановки (10%), додавання (13%). «Частотність використань трансформацій у Воєнній доктрині у Додатку Б, Табл 2.3».

2.5. Жанрово-стилістичні особливості перекладу Стратегічного оборонного бюлетня

Стратегічний оборонний бюлетень України – це документ планування оборони, розробка якого є результатом оборонного огляду та окреслює провідні напрями виконання воєнної політики України, стратегічні цілі розвитку та передбачувані результати їх успіху беручи до уваги нагальні воєнно-політичні загрози та виклики [71].

Стратегічний оборонний бюлетень України розробляється Міністерством оборони України після схвалення Стратегії воєнної безпеки України та за підсумком оборонного огляду – процес визначення стану і готовності оборонних сил до здійснення задач з оборони України, стану їх кадрового, фінансового, матеріально-технічного та інших різновидів безпеки [71].

Стратегічний оборонний бюлетень визначається чіткою регламентацією з точки зору жанру – так само, як і вже згадані доктринально-регламентуючі документи. У результаті виокремлюємо схожість у використанні перекладацьких прийомів.

Найчастішим прийомом залишається дослівний переклад. Приклади ми можемо навести наступні.

Пріоритети в реалізації воєнної політики держави [71] – priorities in the implementation of the military policy of the state; основні напрями реалізації воєнної політики України [71] – the main directions of the implementation of the military policy of Ukraine; стратегічні цілі та очікувані результати розвитку сил оборони [71] – strategic goals and expected results of the development of the defense forces; та її реалізації між Міністерством оборони України та Збройними Силами України [71] – and its implementation between the Ministry of Defense of Ukraine and the Armed Forces of Ukraine; відповідно до принципів, прийнятих у НАТО [71] – in accordance with the principles adopted by NATO; відокремлення функцій стратегічного планування [71] – separation of strategic planning functions; створення нових систем логістичного, медичного забезпечення та підтримки [71] – creation of new logistic, medical support and support systems; нові підходи до здійснення закупівель озброєння і військової (спеціальної) техніки [71] – new approaches to procurement of weapons and military (special) equipment; нові доктрини з підготовки і застосування Збройних Сил України [71] – new doctrines on training and application of the Armed Forces of Ukraine; опис майбутнього безпекового середовища [71] – description of the future security environment; усунення умов корупції у пріоритетних сферах [71] – elimination of corruption conditions in priority areas.

В наведених прикладах всі слова та словосполучення перекладаються дослівно.

Також при перекладі стратегічного оборонного бюлетня можна часто зустріти такий вид трансформації як перестановка:

з одночасним здійсненням заходів оборонної реформи [71] – with the simultaneous implementation of defense reform measures.

В даному прикладі ми бачимо, що слово заходи було перекладено як measures та поставлено на останнє місце. Це ми зробили через те що в

англійській мові еквівалентом до словосполучення «заходи оборонної реформи» є «defense reform measures».

Участі у проведенні спільних із підрозділами НАТО бойових дій (операцій) [71] – participation in joint military actions (operations) with NATO units.

В наступному прикладі ми спостерігаємо таку перестановку «із підрозділами НАТО» в перекладі на англійську ми поставили «with NATO units».

Сформовано перелік імовірних сценаріїв виникнення [71] – a list of probable occurrence scenarios was formed.

В цьому прикладі ми бачимо перестановку дієслова. В українському варіанті «сформовано» стоїть на першому місці, в перекладі на англійську «was formed» ми поставили за правилом після підмета.

Неспроможність ефективно реагувати на зростаючу кількість загроз у кіберпросторі [71] – failure to respond effectively to the growing number of threats in cyberspace.

В цьому прикладі ми бачимо перестановку дієслова. В оригіналі «реагувати» в нас стоїть після слова «ефективно». В перекладі на англійську ми маємо дієслово «respond» поставити на перше місце, інакший варіант в мові перекладу неприпустимий.

Взаємосумісні з відповідними структурами держав-членів НАТО [71] – compatible with the relevant structures of NATO member states.

В наведеному прикладі ми спостерігаємо таку перестановку як «держав-членів НАТО» на «NATO member states». Така перестановка зумовлена тим що в англійській мові існує стійкий вираз «NATO member states»

Наявний також такий вид перекладацької трансформації як еквівалент

Головнокомандувача Збройних Сил України [71] – Commander-in-Chief of the Armed Forces of Ukraine.

В наведеному прикладі ми можемо бачити використання такого еквіваленту як Головнокомандувач – Commander-in-Chief.

Шляхом введення окремих посад [71] – by introducing separate positions-imperfection of Ukrainian defense legislation.

В цьому реченні ми слово «шляхом» не переклали дослівно, а використали еквівалент «by introducing».

Можливості Національного центру управління та випробування космічних засобів Державного космічного агентства України [71] – capabilities of the National Center for Control and Testing of Space Means of the State Space Agency of Ukraine.

В наступному прикладі наявний наступний еквівалент «Center for Control and Testing of Space Means of the State Space Agency of Ukraine».

Цифрова трансформація діяльності Міністерства оборони України, Генерального штабу Збройних Сил України [71] – digital transformation of the activities of the Ministry of Defense of Ukraine, the General Staff of the Armed Forces of Ukraine.

Так як Стратегічний оборонний бюлетень України містить у собі багато назв установ та посад, в перекладі на англійську ми добираємо відповідні еквіваленти «Ministry of Defense of Ukraine, the General Staff of the Armed Forces of Ukraine».

Упровадження людиноцентричного принципу у Збройних Силах України [71] – implementation of the human-centered principle in the Armed Forces of Ukraine.

В нашому останньому прикладі ми спостерігаємо наступний добір еквіваленту до слова «людиноцентричного» – «human-centered».

Менш вживаним, але все ж таки наявними при перекладі стратегічного оборонного бюлетня є такий прийом як вилучення:

посилення спроможностей сил оборони, підвищення їх готовності до виконання завдань за призначенням [71] – strengthening the capabilities of the defense forces, increasing their readiness to perform assigned tasks.

В наведеному прикладі ми використали вилучення. В тексті оригіналу у нас «завдань за призначенням». Англійська мова більш лаконічна, через це буде влучнішим вжити «assigned tasks».

Посилено демократичний цивільний контроль над силами оборони шляхом удосконалення законодавства України [71] – strengthened democratic civilian control over the defense forces by improving the legislation of Ukraine.

Тут ми бачимо що словосполучення «шляхом удосконалення» має такий переклад як «by improving».

Розмежування повноважень, функцій та завдань з формування політики у сфері оборони [71] – separation of powers, functions and tasks for the formation of defense policy.

В останньому прикладі ми переклали «формування політики у сфері оборони» як «formation of defense policy» Як ми вже згадували раніше, англійська лаконічніша і тому все, що пов'язано із лексикою має більш стислий вигляд.

Такий перекладацький прийом як додавання можна також застосувати при перекладі воєнного оборонного бюлетня:

у 2019 році в Україні розпочато новий цикл оборонного планування [71] – in 2019, a new cycle of defense planning was begun in Ukraine.

В цьому реченні ми слово «розпочато» переклали як «was begun». Це зумовлено такою граматичною темою як Passiv. Ми не можемо перкласти 1 словом «розпочато», тому що в у пасивному залозі має бути «was+3 форма».

Перегляд структури та підвищення рівня грошового забезпечення військовослужбовців [71] – revision of the structure and increasing in the level of financial support of military personnel.

В даному прикладі ми «Перегляд структури» переклали як «revision of the structure». Такий прийом знову ж таки зумовлений специфікою граматики англійської мови. Аби показати належність нам потрібно «of» окрім цього треба додати артикль, яких в українській мові просто не існує.

Не винятковим є і поєднання перекладацьких трансформацій. Використання цього прийому можна спостерігати в наступних прикладах:

нормативне врегулювання питань запобігання та реагування на образи та насильство за статевою ознакою [71] – *normative regulation of prevention and response to gender-based insults and violence.*

Тут ми бачимо 2 прийоми. «Нормативне врегулювання питань запобігання» – «Normative regulation of prevention» та «за статевою ознакою» – «gender-based» Це вилучення. Також є перестановка «образи та насильство за статевою ознакою» – «gender-based insults and violence» від функцій застосування переданих у підпорядкування військ (сил), які здійснює Командування об'єднаних сил Збройних Сил України [71] – *from the functions of the use of subordinate troops (forces) carried out by the Command of the United Forces of the Armed Forces of Ukraine.*

В наступному прикладі ми бачимо також 2 трансформачії. Додавання «функцій застосування» – «functions of the use» та еквівалент «Командування об'єднаних сил Збройних Сил України» – «Command of the United Forces of the Armed Forces of Ukraine».

Закладено основи нової системи об'єднаного керівництва силами оборони та військового управління у Збройних Силах України [71] – *the foundations of a new system of joint leadership of defense forces and military management in the Armed Forces of Ukraine were laid.*

В цьому прикладі ми бачимо додавання «закладено» – «were laid» та перестановка «were laid» у на стоїть в кінці речення.

Протягом 2016 – 2020 років виконано ключові завдання оборонної реформи [71] – during 2016-2020, the key tasks of the defense reform were completed.

В нашому останньому прикладі ми використали додавання «виконано» – «were completed» та «завдання оборонної...» – «tasks of the defense...». Також була використана перестановка «were completed» ми поставили в кінець.

Проаналізувавши результати, які ми вклали в таблиці, можна спростувати думку щодо подібності прийомів при перекладі доктринально-регламентуючих документів. Жанрово-стильові особливості Стратегічного оборонного бюлетеня показують великий процент (36.66%) використання дослівного перекладу. У результаті міжмовних розбіжностей бачимо великий процент використання таких трансформацій як перестановки (16.67%) та вилучення (10%). Наявність спеціальної військовою термінологією вимагає вживання еквівалентів (16.67%). «Частотність використань трансформацій у Стратегічному оборонному бюлетні у Додатку Б, Табл 2.3».

РОЗДІЛ 3

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ВПТ

3.1. Аналіз відтворення лексичного складу воєнно-політичних текстів

3.1.1. Специфіка лексичного складу воєнно-політичних текстів, що становить труднощі у перекладі

Лексико-семантичні компоненти перекладу мають тісний зв'язок з жанрово-стилістичними. Лексичні одиниці в тексті зумовлюють до якого жанру та стилю він належить та виокремлює його тематику. Кожен функціональний стиль має засоби мови, що можна зустріти також поміж інших стилів, проте його розкриває привілейне використання визначеного складу подібних засобів. Відношення воєнно-політичних текстів до офіційно-ділового стилю зумовлюється вибором певних засобів мови у перекладі. Базу словникового складу ВПТ складає загальноживана лексика, що формує те середовище, в котрому виділюються та з котрими поєднуються різні компоненти словникового складу мови, які утворюють її різні рівні [40, с. 227].

Особливість семантики військового терміна полягає в тому, що термін має спеціальну дефініцію, яка відноситься до військової галуззі. Спеціальна дефініція військової термінології встановлюється в офіційних документах, певний знак закріплює за собою спеціальне поняття у певній системі термінології. Виходячи з цього, можна зробити висновок, що військова термінологія чітко регламентована, та відмінності від норми може стати причиною порушення процесу комунікації.

Робимо висновок, що воєнно-політичний термін є одиницею перекладу ВПТ. Термін має спеціальне визначення військової дійсності, а група цих термінів утворює семантичну систему ВПП.

Л. Л. Нелюбін наголошує, що існування в мові певних термінів спричинено бажанням надвичайної правильності передачі інформації, іншими словами досягнення точності, що позбавляє можливості довільного і суб'єктивного її розуміння [32, с. 108]. Автор дотримується думки, що наявність у МО спеціальної наукової, технічної термінології ставить за мету перекладачеві не лише якісного знання певної термінології МО, а ще й знання відповідної адекватної термінології МП [32, с. 110]. З цієї причини військові компоненти є максимально важливими для професійності військового перекладача, тому що сприяє подоланню труднощів у дібранні влучних еквівалентів військових термінів при перекладі, тому що «вдаватися до аналогів, синонімічної заміни та описового перекладу можна лише у виняткових випадках – коли в МП відсутній еквівалент» (цит. за: [32, с. 110]).

На думку Л. С. Бархударов, випадки повних відповідників, коли конкретному слову МО добирається однозначний відповідник, стається досить рідко. До таких слів можна віднести таку лекику, як: власні назви і географічні назви, наукові і технічні терміни, назви місяців, днів тижня, імена спорідненості, особисті займенники, а також числівники [11, с. 75]. Певні відповідники це зазвичай військові терміни, які описують реалії української дійсності, що є ідентичними реаліям МП. У такій ситуації перекладач має вивчити перманентний еквівалент терміна, реалії або сталого виразу, які зазвичай неможливо замінити за допомогою власного перекладу.

Л. Л. Нелюбін описує такі варанти перекладу термінів цієї групи: – як еквівалент вживається як термін МП, чия форма пов'язана з формою терміну МО, наприклад: *army* – *армія*, *general* – *генерал*. Ця група включає в себе інтернаціональні військові терміни, але окремі терміни іноді мають інше визначення або декілька, наприклад: *ammunition* – боєприпаси, а не амуніція, *battalion* – не тільки батальйон, але й дивізіон, – в якості еквівалента використовується термін МП, чия форма не пов'язана з формою терміну МО,

наприклад: *regiment* полк, *infantry* піхота. Зазвичай, це сталі еквіваленти; багатокomпонентний термін МО відображається терміном МП, складові частини якого мають однакову форму і значення з відповідними елементами терміну МО: *Strategii інформаційної безпеки – Information security strategies; фундаментальні національні інтереси – fundamental national interests* – загальне значення багатокomпонентного терміна МО співпадає зі смислом подібного терміна МП, проте деякі його елементи розбігається з компонентами терміна МП, наприклад: *national security – національна безпека* [30, с. 15]. Є ситуації, коли МП не має відповідника слова у МО (загалом або в конкретному значенні), мова йде про безеквівалентну лексику. Це одиниці лексики (слова та сталі вирази) у мови, що не мають еквівалентів серед одиниць лексики іншої мови [11, с. 94]. Такі одиниці це власні і географічні назви, ергоніми, реалії.

Безеквівалентна лексика це перш за все військові терміни, які описують реалії дійсності в іншій мові, що не знаходять загальноприйнятих термінів-еквівалентів у МП. Л. Л. Нелюбін описував наступні опції перекладу подібних термінів: опис значення терміна МО, наприклад: *field study – вивчення досвіду військ*. Дослівний переклад: *tactical air command – тактичне повітряне командування*. Часткова або повна транслітерація, наприклад: *master-sergeant – мастер-сержант*. Транслітерація і дослівний переклад, наприклад: *chief master-sergeant – головний мастер-сержант*. Транскрибування, наприклад: *ensign – енсин, captain – кептен, commander – командер*. Транскрибування і переклад, наприклад: *warrant officer – ворентофіцер* [30, с. 16]. Безеквівалентна лексика чинить найбільші перепони для перекладу, тому що зобов'язує перекладача знати реалії як свої, так й іноземної армії, її історії, тощо.

Отже, лексичний склад воєнно-політичних текстів містить військову лексику, що зображена за допомогою термінів із різних сфер військової діяльності: воєнно-політичної (у переважній більшості), військово-технічної, військово-спеціальної. Жанрово-стильові особливості ВПТ це функція

документа, галузь використання та учасники комунікації виокремлює наявність в них міжгалузевих термінів інших дискурсів: економічного, юридичного та правничого. Аналіз різних варіантів перекладу військових термінів дозволяє зробити висновок про прийоми перекладу термінів у вивчених нами жанрах ВПТ. Найчастіше вживаємо еквіваленти, словникові відповідники та калькування. Найбільше труднощів при перекладі ВПТ викликають військові реалії.

Склад лексики таких документів як Стратегії національної безпеки, Воєнної доктрини, Стратегічного оборонного бюлетеня можна охарактеризувати як суспільно-політична, загальновійськова та спеціальна військова. На думку Л. Л. Нелюбіна, адекватний переклад військових текстів підпорядковується правильності перекладу термінів, тому що значну частину військової лексики складають військові й військово-технічні терміни, які несуть велике смислове навантаження [30, с. 13–14].

Спеціальні терміни містять високу інформативність, однозначність, точність та беземоційність, проте як були виокремлені певні риси військової термінології, що створювали перепони при перекладі. До таких рис належать: велика кількість термінів-неологізмів, присутність суміжної або міжгалузевої лексики, багатозначність термінів, наявність багатокomпонентних термінів, виокристання абревіатур. Розглянемо названі особливості детальніше.

Використання неологізмів у ВПТ зумовлено змістом та функцією розглянутих документів, які відображають події і явища, що надають опис процесу реформування. Аби перекласти українські неологізми іншомовного походження у ВПТ часто використовують еквіваленти англійською.

Наведемо типові приклади:

виснажується екосфера [73] – the ecosphere is being depleted; поширення діяльності екстремістських, сепаратистських, радикальних релігійних, терористичних рухів [72] – spread of activities of extremist, separatist, radical

religious, terrorist movements; фундаментальні дисбаланси світового розвитку [71] – fundamental imbalances of world development; вдосконалено систему кадрового менеджменту [73] – the personnel management system has been improved.

Наведені приклади показують випадки вживання воєнно-політичних термінів-неологізмів іноземного походження. Терміни мають аналоги в мові перекладу та відображаються за правилами утворення багатокomпонентних термінів.

Також існують неологізми, які сформувалися як результат модифікації геополітичної ситуації в Україні. Переклад подібних термінів робиться прийомами транслітерації і калькування:

антитерористична операція [73] – anti-terrorist operation;

Мінські домовленості [73] – Minsk Agreements.

У ВПТ наявні також використання термінів, що прийшли у досліджувану галузь з інших сфер знань:

створення нових матеріалів, робототехніки та автономних безпілотних апаратів [73] – creation of new materials, robotics and autonomous drones; перешкоджає вільному руху капіталу [73] – hinders the free movement of capital.

Переклад нами приведених термінів зі сфер фінансів та програмування забезпечуються завдяки прийомів калькування та додавання.

Використання у ВПТ міжгалузевої лексики означає інтердискурсивність ВПП. Як зазначає В. В. Калюжна, «в документах регламентуючого жанру можна спостерігати ситуативне закріплення певної частини термінології з економіки та юриспруденції» (цит. за: [22, с. 98]). У текстах доктринально-регламентуючої жанрової групи – Стратегії національної безпеки, Воєнній доктрині та Стратегічному оборонному бюлетені міжгалузева лексика зображена за допомогою економічних, юридичних та правових термінів

Наведемо приклади вживання міжгалузевої лексики у ВПТ:

повинен бути запроваджений дієвий механізм державно-приватного партнерства [71] – an effective mechanism of public-private partnership should be introduced.

На виконання досягнутих домовленостей: підписана Нота про приєднання до Меморандуму про взаєморозуміння між ... [70, с. 74] – to fulfil the accomplished agreements: the Note on joining the Memorandum of Understanding was signed between ...

Наведені приклади демонструють випадки використання та відображення міжгалузевої лексики у ВПТ. Ми можемо побачити переклад за допомогою еквіваленту терміна з економічної галузі державно-приватне партнерство – public-private partnership, дипломатичних термінів та назви документів *Нота – Note* та *Меморандум про взаєморозуміння – Memorandum of Understanding*.

Ще однією особливістю ВПТ є багатозначність. Слово є однозначним у використанні певної термінології і таким чином контекст не є необхідним. За словами Л. Л. Нелюбіна, «терміни відрізняються від слів повсякденної мови чіткою семантичною окресленістю кордонів й специфікою висловлюваних понять. Таким чином, термін не лише закріплює поняття назвою, а й уточнює його, відокремлюючи від суміжної галузі знань. Звідси виникають основні вимоги, що висуваються до терміну, – однозначність і лаконічність» (цит. за: [32, с. 108]).

Наприклад, термін управління у ВПТ може мати різні значення і залежить від контексту і тому перекладається по-різному:

структура органів військового управління Збройних Сил...[73] – structure of command and control organizations of the Armed Forces; корупція та неефективна система державного управління ...[72] – corruption and inefficient system of public administration; централізоване управління сектором безпеки і оборони у мирний час, у кризових ситуаціях ...[73] – centralised management of defence and security sector in peacetime, in crisis situations ...

В наведених прикладах ми можемо спостерігати декілька варіантів переклад слова «управління» в залежності від контексту.

Правильність перекладу термінів із багатьма значеннями повністю підпорядковується контексту. Як зазначає В. В. Виноградов, у системі мови сенс слова не обмежується значеннями, яке йому притаманне. Слово має у собі настанови на споріднені (суміжні) слова і значення. Воно містить відзеркалення інших осередків системи мови, демонструючи відношення до інших слів, пов'язаних з його значеннями [14, с. 4].

Ми вже зазначали, що у ВПТ є багатокomпонентні терміни і це пов'язано з розрізненням у розташуванні основного елемента словосполучення термінів в українській та англійській мовах, тому що число елементів термінологічного словосполучення підпорядковується складності поняття, що воно відображає та описує. Наведемо такі приклади: *розмежування функцій та завдань з формування політики у сфері оборони та її реалізації* [73] – *delineation of functions and tasks for the formation of defense policy and its implementation, міжнародна конкуренція із застосуванням усіх інструментів національної сили політико-дипломатичних, воєнних, економічних, інформаційно-психологічних, кіберзасобів* [73] – *international competition using all tools of national power – political-diplomatic, military, economic, informational-psychological, cyber means.*

Останньою особливістю ВПТ, яка викликає труднощі при переклад є скорочення та абрєвіатури. Стратегія національної безпеки, Воєнна доктрина та Стратегічний оборонний бюлетен містять здебільшого лише загальноприйняті абрєвіатури, що мають прямі відповідники у мові перекладу. Такі абрєвіатури це перш за все назви міжнародних організацій – НАТО, ЄС, ООН тощо, та наіменування країн – США, КНР.

Отже, склад лексики Стратегії національної безпеки, Воєнної доктрини, Стратегічного оборонного бюлетеня можна охарактеризувати як суспільно-політична, загальновійськова та спеціальна військова. У таких текстах

використовуються неологізми. Їх використання зумовлено змістом та функцією розглянутих документів, які відображають події і явища, що надають опис процесу реформування. У ВПТ наявна міжгалузева лексика. Вона зображена за допомогою економічних, юридичних та правових термінів. У досліджуваних нами текстах також можна зустріти багатоконпонентні терміни. Останньою особливістю ВПТ, яка викликає труднощі при перекладі є скорочення та аббревіатури.

3.1.2. Основні прийоми відтворення лексики у воєнно-політичних текстах

Л. Л. Нелюбін наголошує, що існування в мові певних термінів спричинена бажанням надвичайної правильності передачі інформації, іншими словами досягнення точності, що позбавляє можливості довільного і суб'єктивного її розуміння [32, с. 108]. Автор дотримується думки, що наявність у МО спеціальної наукової, технічної термінології ставить за мету перекладачеві не лише якісного знання певної термінології МО, а ще й знання відповідної адекватної термінології МП [32, с. 110]. З цієї причини військові компоненти є максимально важливими для професійності військового перекладача, тому що сприяє подоланню труднощів у дібранні влучних еквівалентів військових термінів при перекладі, тому що «вдаватися до аналогів, синонімічної заміни та описового перекладу можна лише у виняткових випадках – коли в МП відсутній еквівалент» (цит. за: [32, с. 110]). На думку дослідника Л. С. Бархударов, випадки повних відповідників, коли конкретному слову МО добирається однозначний відповідник, стається досить рідко. До таких слів можна віднести таку лексику, як: власні назви і географічні назви, наукові і технічні терміни, назви місяців, днів тижня, імена спорідненості,

особисті займенники, а також числівники [11, с. 75]. Певні відповідники це зазвичай військові терміни, які описують реалії української дійсності, що є ідентичними реаліям МП. У такій ситуації перекладач має вивчити перманентний еквівалент терміна, реалії або сталого виразу, які зазвичай неможливо замінити за допомогою власного перекладу. Л. Л. Нелюбін описує такі варанти перекладу термінів цієї групи: – як еквівалент вживається як термін МП, чия форма пов'язана з формою терміну МО, наприклад: *army* – *армія*, *general* – *генерал*. Ця група включає в себе інтернаціональні військові терміни, але окремі терміни іноді мають інше визначення або декілька, наприклад: *ammunition* – *боєприпаси*, а не *амуніція*, *battalion* – *не тільки батальйон, але й дивізіон*, в якості еквівалента використовується термін МП, чия форма не пов'язана з формою терміну МО, наприклад: *regiment* – *полк*, *infantry* – *піхота*. Зазвичай, це сталі еквіваленти; – багатокomпонентний термін МО відображається терміном МП, складові частини якого мають однакову форму і значення з відповідними елементами терміну МО: *Стратегії інформаційної безпеки* – *information security strategies*; *фундаментальні національні інтереси* – *fundamental national interests* – загальне значення багатокomпонентного терміна МО співпадає зі смислом подібного терміна МП, проте деякі його елементи розбігається з компонентами терміна МП, наприклад: *national security* – національна безпека [30, с. 15]. Є ситуації, коли МП не має відповідника слова у МО (загалом або в конкретному значенні), мова йде про безеквівалентну лексику. Це одиниці лексики (слова та сталі вирази) у мови, що не мають еквівалентів серед одиниць лексики іншої мови [11, с. 94]. Такі одиниці це власні і географічні назви, ергоніми, реалії.

Безеквівалентна лексика це перш за все військові терміни, які описують реалії дійсності в іншій мові, що не знаходять загальноприйнятих термінів-еквівалентів у МП. Л. Л. Нелюбін описував наступні опції перекладу подібних термінів: опис значення терміна МО, наприклад: *field study* – *вивчення досвіду*

військ; дослівний переклад, наприклад: *tactical air command* – тактичне повітряне командування, часткова або повна транслітерація, наприклад: *master-sergeant* – мастер-сержант; транслітерація і дослівний переклад, наприклад: *chief master-sergeant* – головний мастер-сержант; транскрибування, наприклад: *ensign* – енсін, *captain* – кептен, *commander* – командер; транскрибування і переклад, наприклад: *warrant officer* – ворентофіцер [30, с. 16]. Безеквівалентна лексика чинить найбільші перепони для перекладу, тому що зобов'язує перекладача знати реалії як своєї, так й іноземної армії, її історії, тощо.

Отже, лексичний склад воєнно-політичних текстів і мстить військову лексику, що зображена за допомогою термінів із різних сфер військової діяльності: воєнно-політичної (у переважній більшості), військово-технічної, військово-спеціальної. У воєнно-політичних текстах наявні міжгалузеві терміни інших дискурсів: економічного, юридичного та правничого. Аналіз різних варіантів перекладу військових термінів дозволяє зробити висновок про прийоми перекладу термінів у вивчених нами жанрах воєнно-політичних текстів. Начастіше вживаємо при перекладі еквіваленти, словникові відповідники та калькування. Найбільше труднощів при перекладі воєнно-політичних текстів викликають військові реалії.

3.2. Лексико-семантичні особливості перекладу доктринально-регламентуючих документів

При вивченні структури текстів доктринально-регламентуючих текстів – Стратегії національної безпеки, Воєнної доктрини та Стратегічного оборонного ми дійшли висновку що ці документи схоже лексичне наповнення.

Лексика, яка входить до складу доктринально-регламентуючих текстів відноситься до таких базових сфер як «політика», «безпека» та «оборона». Названі галузі утворюють ланку тем, які пов'язані між собою.

Сфера «політика» зображається за допомогою найчисельнішим різноманіттям термінів, що відносяться догалузей політики, права, економіки та екології.

Предметна сфера «безпека» показана спеціальними термінами воєнно-політичної та військової галузі. До цієї галузі належать терміни, які демонструють загрозу воєнного характеру, забезпечення безпеки, а також сил безпеки.

Предметна сфера «оборона» є меншою і зображається великою кількістю спеціальних військових термінів. Ця галузь містить терміни, що описують власне оборону держави, сили оборони.

Окрім цього, терміни, вживані в доктринально-регламентуючих текстах, можна поділити на дві групи: загальнозживані та спеціальні терміни.

Значну частину лексичних одиниць в доктринально-регламентуючих текстах становлять військові реалії – це власні назви, поміж яких (ергоніми) можна зустріти найчастіше. Наведемо приклади військових реалій в доктринально-регламентуючих текстах: начальник Генерального штабу Збройних Сил України, Державна прикордонна служба України, Служба безпеки України тощо. Основним прийомом при перекладі військових реалій є калькування: *State Border Guard Service of Ukraine*, а також калькування з перестановкою: *Security Service of Ukraine*.

*Розроблення Стратегічного оборонного бюлетеня України здійснено робочою групою під керівництвом першого заступника Міністра оборони України, представників Міністерства оборони України, Генерального штабу Збройних Сил України [71] – the development of the Strategic Defense Bulletin of Ukraine was carried out by a working group under the leadership of the **First Deputy Minister of Defense of Ukraine**, representatives of the **Ministry of Defense of Ukraine**, **General Staff of the Armed Forces of Ukraine**.*

У наведеному прикладі можна спостерігати переклад багатокomпонентного терміна військової реалії. Військові реалії були перекладені шляхом калькування та перестановки.

Відтворення абревіатур і скорочень у доктринально-регламентуючих текстах не створює перепон. У досліджуваних документах спостерігаємо наявність загальноновиваних скорочень – США, ООН, ОБСЄ, НАТО, ЄС, КНР, ГУАМ, ЦЄІ, ОЧЕС, які мають еквіваленти в англійській мові (US, UN, OSCE, NATO, EU, PRC, GUAM, CEI, BSEC).

У ході порівняння доктринально-регламентуючих текстів можна відмітити наявність термінів, які належать до юридичної, економічної, та екологічної сфери. У перекладі такі терміни відображають за допомогою еквівалентів та калькування. Наведемо приклади вживання в доктринально-регламентуючих документах лексики інших дискурсів:

правоохоронні, податкові та митні органи захищатимуть права, свободи та законні інтереси громадян, зокрема щодо ведення бізнесу [71] – law enforcement, tax and customs authorities will protect the rights, freedoms and legitimate interests of citizens, in particular in relation to doing business.

Наведений приклад показує використання правничих термінів у Стратегії національної безпеки. Терміни «Правоохоронні, податкові та митні органи» в тексті перекладу відтворено за допомогою словникових еквівалентів: Law enforcement, tax and customs authorities.

Наведемо приклад вживання правничих термінів у Воєнній доктрині:

правовою основою Воєнної доктрини є Конституція України, закони та інші нормативно-правові акти України [72] – the legal basis of the Military Doctrine is the Constitution of Ukraine, laws and other normative legal acts of Ukraine.

У наведеному прикладі ми спостерігаємо переклад правничих термінів за допомогою еквіваленту Правовою основою = The legal basis. Та нормативно-правові акти – normative legal acts.

Ще один приклад використання термінології правової сфери фіксуємо в Стратегічному оборонному бюлетені:

*законодавче унормування переведення Збройних Сил України та інших складових сил оборони на професійну основу [72] – **legislative regulation of the transfer of the Armed Forces of Ukraine and other components of the defense forces to a professional basis.***

Правову термінологію у прикладі являє собою такий правовий термін як: законодавче унормування, що має еквівалент в англійській мові: legislative regulation.

Терміни зі сфери економіки також наявні представлені в доктринально-регламентуючих текстах. Наведемо приклад із Стратегії Національної безпеки:

*сталий розвиток **національної економіки** та її інтеграція в європейській економічний простір; розвиток людського капіталу України [73] – **sustainable development of the national economy and its integration into the European economic space; development of human capital of Ukraine.***

У наведеному уривку зі Стратегії національної безпеки бачимо вживання економічної термінології національна економіка, економічний простір та людський капітал. Ці терміни перекладені за допомогою відповідників: **national economy, economic space, human capital.**

Наведемо приклад вживання економічних термінів у Воєнній доктрині:

*для досягнення цілей Воєнної доктрини загальний **обсяг видатків на оборону** має становити не менше трьох відсотків запланованого обсягу **валового внутрішнього продукту** на відповідний рік [72] – **total allocations for***

defence shall comprise not less than three percent of the expected GDP for the respective year.

Проілюстрований приклад містить економічні терміни – видатки на оборону в мові перекладу відтворюємо за допомогою синтаксичного уподібнення – *allocations for defence*. Термін валовий внутрішній продукт на англійську мову перекладено еквівалентом у вигляді аббревіатури – GDP.

Наведемо приклад вживання економічних термінів у Стратегічному оборонному бюлетні:

сформовано перелік ймовірних сценаріїв виникнення та розвитку кризових ситуацій [73] – a list of probable scenarios of the emergence and development of crisis situations was formed.

У наведеному прикладі ми спостерігаємо наявність економічного терміну кризових ситуацій які в англійській мові було відтворено за допомогою еквіваленту *crisis situations*.

У доктринально-регламентуючих документах також наявні терміни з екологічної сфери. Найбільше такої лексики міститься у Стратегії національної безпеки:

триває нераціональне використання природних ресурсів, деградація лісів, водних басейнів, сільськогосподарських угідь. Неefективною є система поводження з побутовими і промисловими відходами [73] – irrational use of natural resources, degradation of forests, water basins, and agricultural land continues. The household and industrial waste management system is inefficient.

В наведеному прикладі із Стратегії Національної безпеки ми бачимо наявність екологічних термінів. При перекладі ми застосувати метод калькування *agricultural land, degradation of forests, The household and industrial waste*. А також використали еквівалент *natural resources*.

Проаналізувавши лексичний склад доктринально-регламентуючих текстів, ми дійшли висновку, що в них переважно використані терміни і

терміносполучення, що відносяться до таких сфер як «політика», «безпека» та «оборона». Також ми з'ясували, що міжгалузеві терміни, перекладаються за допомогою еквівалентів, повного та часткового калькування. Спеціальні військові терміни відтворюються комплексно – за допомогою еквівалентів та застосування трансформацій. У ході аналізу також були досліджені терміни дискурсів, які можна також зустріти у ВПТ. Це економічна, екологічна та правові галузі.

ВИСНОВКИ

В ході дослідження ми виявили, що воєнно-політичні тексти мають багато стилєвих та жанрових особливостей, які відіграють важливу роль при перекладі.

Військово-політичні тексти орієнтовані на вузьку, більш професійну аудиторію та характеризуються функціональними параметрами, які зазвичай не викликають емоційного та експресивного впливу на адресата. Військово-політичний переклад це один з видів спеціального перекладу з яскраво вираженою комунікативною функцією. Відмінною рисою військового перекладу є наявність великої кількості термінології і дуже точний виклад матеріалу при відносній відсутності образно-емоційних засобів. Це вид спеціального перекладу оперативного призначення, об'єктом якого є військові та політичні матеріали.

ВПТ виконують такі функції: інформаційну – повідомлення про об'єктивну інформацію про відомий факт, подію, особу (офіційне повідомлення, характеристика); наказ (закони, постанови); констатуючу (протокол, звіт). Основними чотирьма стилєутворюючими чинниками було визначено: точність, узагальненість викладу, стереотипність, стандартизованість викладу та імперативність.

Щодо тематичної спрямованості, то політичні тексти мають такі теми як розподіл та перерозподіл повноважень, завоювання політичної влади, політичний устрій суспільства, структура влади, політичний устрій суспільства. Що стосується воєнних текстів, то їм часто притаманні такі теми як військовий конфлікт та принципи та тактика ведення війни. Також існують теми, що охоплюють і війну и політику. Наприклад міжнародні відносини, міжнародне право, питання миру та війни.

Основними жанрами воєнно-політичних текстів було виділено: тексти інформаційного змісту (наукові, технічні, інформаційні та публіцистичні) та тексти, що регламентують життя та діяльність політичних діячів та військ (ділові ВПТ, статuti та настанови).

В ході дослідження Стратегії національної безпеки, ми виявили які перекладацькі трансформації вживаються найчастіше. Найрозповсюдженішим прийомом є дослівний переклад (35%). Такий великий процент можна пояснити жорсткою регламентацією основного документу оборонного планування, основним завдання цього документу є інформування про зміни в сфері безпеки та оборони. Тому переклад має бути адекватним і чітким. На другому місці за ужитком є перестановка (20%). Її використання як і вилучення (10%) можна пояснити міжмовними розбіжностями. На третьому місці еквівалент (17%). Такий прийом як додавання міститься лише у 8% перекладу. А поєднання трансформацій має показник 10%.

Також ми проаналізували приклади з перекладу Воєнної доктрини та дійшли висновку, найчастіше використовується дослівний переклад (41%).

Також вживання великий процент (20%) еквівалентів. Причина тому наявність спеціальної лексики у текстах Воєнної доктрини.

Мовні розбіжності зумовили застосування таких прийомів, як перестановки (10%), додавання (13%).

Дослідивши приклади із такого документу як Стратегічний оборонний бюлетень, можна також виявити найчастіше уживані прийоми при перекладі. Найчастіше вживаним прийомом є дослівний переклад (35%). Такий великий процент можна пояснити жорсткою регламентацією основного документу оборонного планування, основним завдання цього документу є інформування про зміни в сфері безпеки та оборони. Тому переклад має бути адекватним і чітким. На другому місці за ужитком є перестановка (20%). Її використання як і вилучення (10%) можна пояснити міжмовними розбіжностями. На третьому

місці еквівалент (17%). Такий прийом як додавання міститься лише у 8% перекладу. А поєднання трансформацій має показник 10%.

Лексичний склад воєнно-політичних текстів містить військову лексику, що зображена за допомогою термінів із різних сфер військової діяльності: воєнно-політичної (у переважній більшості), військово-технічної, військово-спеціальної.

Функція ВПТ як документа, галузь її використання та учасники комунікації виокремлюють наявність у таких текстах міжгалузевих термінів інших дискурсів: економічного, юридичного та екологічного. Аналіз різних варіантів перекладу військових термінів дозволяє зробити висновок про прийоми перекладу термінів у вивчених нами жанрах ВПТ. Найчастіше вживаємо еквіваленти, словникові відповідники та калькування. Найбільше труднощів при перекладі ВПТ викликають військові реалії.

SUMMARY

During the research, we discovered that military-political texts have many stylistic and genre features that play an important role in translation.

Military-political texts are aimed at a narrow, more professional audience and are characterized by functional parameters that usually do not cause an emotional and expressive impact on the addressee. Military-political translation is one of the types of special translation with a pronounced communicative function. A distinctive feature of military translation is the presence of a large number of terminologies and a very precise presentation of the material with a relative absence of figurative and emotional means. A type of special operational translation, the object of which is military and political materials.

Military-political texts perform the following functions: informational - notification of objective information about a known fact, event, person (official notification, description); order (laws, resolutions); ascertaining (protocol, report). The main four style-forming factors were determined accuracy, generalization of the presentation, stereotyping, standardization of the presentation and imperativeness.

Regarding the thematic orientation, political texts have such topics as the distribution and redistribution of powers, the conquest of political power, the political structure of society, the structure of power, the political structure of society. As for military texts, such topics as military conflict and the principles and tactics of warfare are often inherent in them.

The main genres of military and political texts were distinguished: texts of informational content (scientific, technical, informational and journalistic) and texts regulating the life and activities of political figures and troops (business military-political texts, statutes and instructions).

During the study of the National Security Strategy, we discovered which translation transformations are used most often. The most common is literal

translation (35%). Such a large percentage can be explained by the strict regulation of the main document of defense planning, the main task of this document is to inform about changes in the field of security and defense. Therefore, the translation must be adequate and clear. In second place in terms of usage is permutation (20%). The deletion (10%) can be explained by cross-linguistic differences. In third place is the equivalent (17%). An addition was found in only 8% of translations. And the combination of transformations has an indicator of 10%.

We also analyzed examples from the translation of the Military Doctrine and came to the conclusion that literal translation is most often used (41%). A large percentage (20%) of equivalents is also used. The reason for this is the use of special vocabulary in the texts of the Military Doctrine. Language differences led to the use of such techniques as permutations (10%), additions (13%).

The most frequently used technique in translation of Strategic defense bulletin is literal translation (35 %). Such a large percentage can be explained by the strict regulation of the main document of defense planning, the main task of this document is to inform about changes in the field of security and defense. Therefore, the translation must be adequate and clear. In second place in terms of usage is permutation (20%). Deletion (10%) can be explained by cross-linguistic differences. In third place is the equivalent (17%). Such a technique as addition is found in only 8 % of translations. And the combination of transformations has an indicator of 10%.

The lexical composition of military-political texts contains military vocabulary, depicted with the help of terms from various spheres of military activity: military-political (in the vast majority), military-technical, military-special.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акульшина Н. Т. Поняття «військового» та «воєнного» дискурсів – об’єктивна тотожність та/чи перманентна протилежність. Харків : Studia Linguistica, 2011. 462 с.
2. Алексеева И. С. Введение в переводоведение : учеб. пособие для студ. филол. и лингв., фак. высш. учеб. заведений. Санкт Петербург : Академия, 2004. 352 с.
3. Алимов В. В. Теория перевода. Перевод в сфере профессиональной коммуникации: учебное пособие. Изд. 3-е, стереотипное. Москва : Едиториал УРСС, 2005. 160 с.
4. Балабін В. В. Завдання теорії військового перекладу // Філологія і лінгвістика в сучасному суспільстві : матеріали наук.-практ. конф. з міжнар. участю (м. Харків, 23–24 бер. 2018 р.). Харків, 2018. С. 105–107.
5. Балабін В. В. Зміст та структура лінгвістичного забезпечення військ // Військова освіта та наука : матеріали наук.-практ. конф. з міжнар. участю (м. Київ, 23 бер. 2011 р.). Київ, 2011. С. 95–96.
6. Балабін В. В. Концептуальний апарат теорії військового перекладу // Військова освіта і наука : матеріали наук.-практ. конф. з міжнар. участю (м. Київ, 27 листоп. 2015 р.). Київ, 2015. С. 95–96.
7. Балабін В. В. Онтологічна сутність теорії військового перекладу // Військова освіта і наука : матеріали наук.-практ. конф. з міжнар. участю (м. Київ, 25 листоп. 2016 р.). Київ, 2016. С. 102–105.
8. Балабін В. В. Сучасний американський військовий сленг як проблема перекладу : дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.16 «Філологія» / КНУ ім. Тараса Шевченка, Інститут перекладознавства. К., 2002. 308 с.

9. Балабін В. В. Теоретичні засади військового перекладу в Україні. К. : Логос, 2018. 492 с.
10. Балабін В. В., Лісовський В. М., Чернишов О. О. Основи військового перекладу (англійська мова). К. : Логос, 2008. 587 с.
11. Бархударов Л. С. Язык и перевод (Вопросы общей и частной теории перевода). М. : Международные отношения, 1975. 240 с.
12. Білан М. Б. Лексико-семантичні трансформації у військовому перекладі (на матеріалі статутних документів сухопутних військ збройних сил Франції) : дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.16 «Філологія» / КНУ ім. Тараса Шевченка, Інститут перекладознавства. К., 2010. 241 с.
13. Василенко Д. В. Розвиток словникового складу англійської мови військової сфери ХХ – початку ХХІ століття : автореф. дис... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Філологія» / ДНУ ім. Василя Стуса, Інститут перекладознавства. Д., 2008. 22 с.
14. Виноградов В. В. Основные типы лексических значений слова. Избранные труды // Лексикология и лексикография. М., 1977. С. 162–189.
15. Гончарук Л. М. Жанрові аспекти перекладу офіційно-ділових документів франкомовного військового дискурсу : дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.16 «Філологія» / КНУ ім. Тараса Шевченка, Інститут перекладознавства. К., 2015. 211 с.
16. Гудманян А. Г. Відтворення власних назв у перекладі : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : спец. 10.02.16 «Філологія» / КНУ ім. Тараса Шевченка, Інститут перекладознавства. К., 2000. 40 с.
17. Гудманян А. Г. Відтворення власних назв у перекладі : дис. ... д-ра філол. наук: спец. 10.02.16 «Філологія» / Ужгородський держ. ун-т, Інститут перекладознавства. Ужгород, 1999. 446 с.
18. Дзись Б. А. Лексико-стилістичні та граматичні особливості перекладу штабних документів бундесверу українською мовою : дис. ... канд. філол. наук:

спец. 10.02.16 «Філологія» / КНУ ім. Тараса Шевченка, Інститут перекладознавства. К., 2011. 275 с.

19. Калюжная В. В. Стил ь англоязычных документов международных организаций. К. : Наукова думка, 1982. 122 с.

20. Квитко И. С. Термин в научном документе. Львів : Вища школа, 1976. 128 с.

21. Коломієць Л. В. Перекладознавчі семінари: актуальні теоретичні концепції та моделі аналізу поетичного перекладу: навчальний посібник. К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2011. 527 с.

22. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) : учеб. пособие для ин-тов и фак. иностран. яз. М. : Высшая школа, 1990. 253 с.

23. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение : учеб. пособие. М. : ЭТС, 2004. 420 с.

24. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу. К. : Юніверс, 2003. 280 с.

25. Лісовський В. М. Сутність поняття військово-технічний текст // Молодіжна військова наука у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка : матеріали наук.-практ. конф. з міжнар. участю (м. Київ, 26 квіт. 2018 р.). Київ, 2018. С. 302–303.

26. Матюша П. А. Франкомовні та румуномовні назви військових структур в українському перекладі : дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.16 «Філологія» / КНУ ім. Тараса Шевченка, Інститут перекладознавства. К., 2008. 260 с.

27. Мацко Н. С. Військова політика Російської імперії на Правобережній Україні (1792-1874 рр.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія» / ТНПУ ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2012. 25 с.

28. Миньяр-Белоручев Р. К., Остапенко В.П., Ширяев А.Ф. Учебник военного перевода: Французский язык. Общий курс. Москва : Воениздат, 1984. 447 с.

29. Михайленко Т. Д. Інтра- та екстралінгвістичні аспекти формування і функціонування військової терміносистеми в національних мовах : автореф. дис. ... д-ра філол. наук: спец. 10.02.15 «Філологія» / КНУ ім. Тараса Шевченка, Інститут перекладознавства. К., 1996. 48 с.
30. Нелюбин Л. Л., Дормидонтов А. А., Васильченко А. А. Учебник военного перевода: Англ. яз. Общий курс. Москва : Воениздат, 1981. 444 с.
31. Нелюбин Л. Л. Толковый переводоведческий словарь. 3-е изд. М. : Наука, 2003. 320 с.
32. Нелюбин Л. Л. Введение в технику перевода (когнитивный теоретико-прагматический аспект) : учеб. пособие. 2-изд. Москва : Наука, 2012. 216 с.
33. Нікіфорова О. М. Біла книга як унікальна жанрова форма воєнно політичного перекладу // Військова освіта та наука : матеріали наук.-практ. конф. з міжнар. участю (м. Київ, 29 листоп. 2019 р.). Київ, 2019. С. 118–119.
34. Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української мови : підручник. К. : Либідь, 1993. 248 с.
35. Ребрій О. В. Сучасні концепції творчості у перекладі. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 376 с.
35. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія : підручник. Полтава : Довкілля, 2011. 844 с.
36. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник. Полтава : Довкілля-К, 2008. 712 с.
37. Ситник Г. П. Державне управління у сфері національної безпеки (концептуальні та організаційно-правові засади) : підручник. К. : НАДУ, 2011. 730 с.
38. Солодяк О. Ю. Структурна характеристика сучасних англійських військово-політичних текстів: проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики. К. : Логос, 2006. 286 с.

39. Стрелковский Г. М. Теория и практика военного перевода: Немецкий язык. Москва : Воениздат, 1979. 272 с.
40. Федоров А. В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы). Москва : ФИЛОЛОГИЯ ТРИ, 2002. 416 с.
41. Хабарова Н. А. Типологія франкомовних текстів масової інформації: комунікативні та прагматичні особливості : лінгвістика ХХІ століття: нові дослідження і перспективи. К. : Логос, 2019. 101– 109 с.
42. Чередниченко О. І. Функції перекладу у сучасному світі. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія філологічна, № 725. 2006. С. 162–165.
43. Чередниченко О. І., Коваль Я. Г. Теорія та практика перекладу. Французька мова. Київ : Либідь, 1995. 319 с.
44. Юндіна О. В. Жанрово-стильова обумовленість лексичних трансформацій в перекладі текстів військової тематики : дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.16 «Філологія» / КНУ ім. Тараса Шевченка, Інститут перекладознавства. К., 2012. 208 с.
45. Янчук С. Я. Особливості перекладу військової документації миротворчих місій ООН та НАТО : дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.16 «Філологія» / КНУ ім. Тараса Шевченка, Інститут перекладознавства. К., 2011. 277 с.
46. Яремко Я. П. Формування української військової термінології : автореф. дис.... канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Філологія» / Дрогобицький державний ун-т. Д., 1997. 16 с.
47. Baker M. In Other Words: A Coursebook on Translation. L. : Routledge, 1996. 304 p.
48. Bussmann H. Routledge Dictionary of Language and Linguistics. / translated and edited by Gregory Trauth and Kerstin Kazzazi. L: Routledge Taylor & Francis Group, 1996. 1304 p.

49. Bühler K. Sprachtheorie: die Darstellungsfunktion der Sprache. Stuttgart : Fischer Verlag, 1982. 434 s.
50. Catford J. C. A Linguistic Theory of Translation: an Essay on Applied Linguistics. O. : Oxford University Press, 1978. 103 p.
51. Fawcett P. Translation and Language. Linguistic Theories Explained. M. : St. Jerome Publishing, 1997. 160 p.
52. Göpferich S. Textsorten in Naturwissenschaften und Technik: Pragmatische Typologie, Kontrastierung, Translation (Forum für Fachsprachen-Forschung). Tübingen : Gunter Narr, 1995. 521 S.
53. Hermans T. Models. Routledge Encyclopaedia of Translation Studies edited by Mona Baker and Gabriela Saldanha. 2nd ed. London : Routledge Taylor & Francis Group, 2009. 674 p.
54. Hoffmann L. Kommunikationsmittel Fachsprache: Eine Einführung. Tübingen : Gunter Narr, 1985. 307 S.
55. Hous J. Translation Quality Assessment: Past and Present. N. Y. : Routledge, 2015. 160 p.
56. Jakobson R. On Linguistic Aspect of Translation. Cambridge : Harvard University Press, 1959. 239 p.
57. Kenny D. Equivalence. Routledge Encyclopaedia of Translation Studies / edited by Mona Baker and Gabriela Saldanha. 2nd ed. L. : Routledge Taylor & Francis Group, 2009. 674 p.
58. Lux F. Text, Situation, Textsorte. Tübingen : Narr, 1981. 391 s.
59. Möhn D., Roland P. Fachsprachen: Eine Einführung. Germanistische Arbeitshefte № 30. Tübingen : Niemeyer, 1984. 171 S.
60. Newmark P. A. Textbook of Translation. N. Y. : Prentice-Hall International, 1988. 292 p.
61. Nida E. A., Taber C. R. The Theory and Practice of Translation. Leiden : E. J. Brill, 1982. 218 p.

62. Nida E. A. Toward a Science of Translating. Leiden : E.J. Brill, 1964. 331 p.

63. Reiß K. Möglichkeiten und Grenzen der Übersetzungskritik: Kategorien und Kriterien für eine sachgerechte Beurteilung von Übersetzungen. München : Hueber, 1971. 124 S.

64. Reiß K. Texttyp und Übersetzungsmethode: der operative Text. Heidelberg : Julius Groos, 1983. 146 S.

66. Roelcke T. Zur Gliederung von Fachsprache und Fachkommunikation. Stuttgart : Fachsprache, 2017. 178 S.

66. Snell-Hornby M., Hönig H. G., Kußmaul P. Handbuch Translation (Zweite, verbesserte Auflage). Tübingen : Stauffenburg, 2006. 448 S.

67. Vinay J. P., Darbelnet J. Comparative Stylistics of French and English: A Methodology for Translation. Amsterdam : John Benjamins Publishing Company, 1995. 359 p.

ПЕРЕЛІК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

68. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / авт.-уклад. В .Т. Бусел. К. : Перун, 2005. 1728 с.

69. Вопросы теории перевода в зарубежной лингвистике / ред.-упоряд. В. Н. Комиссарова. М. : Международные отношения, 1978. 232 с.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

70. Біла книга 2021: Збройні сили України / Міністерство оборони України. Київ, 2021. URL :

https://www.mil.gov.ua/content/files/whitebook/WhiteBook_2021_Draft_Final_03.pdf (дата звернення 15.11.2022).

71. Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року «Про Стратегічний оборонний бюлетень України». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/473/2021#Text> (дата звернення 15.11.2022).

72. Указ Президента України від 25 березня 2021 року «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України. Про нову редакцію Воєнної доктрини України». URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/366136> (дата звернення 15.11.2022).

73. Указ Президента України №392/2020 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року. Про Стратегію національної безпеки України» URL : <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037> (дата звернення 15.11.2022).

ДОДАТКИ

Додаток А

Глосарій готових перекладацьких рішень воєнно-політичних термінів

№ з/п	Український термін	Англійський переклад
Нормативно-правова база		
1	Стратегія національної безпеки України	National Security Strategy of Ukraine
2	Воєнна доктрина України	Military Doctrine of Ukraine
3	Стратегічний оборонний Бюлетень	Strategic Defence Bulletin
4	Об'єднана оперативна концепція	Joint Operational Concept
5	Державна програма розвитку Збройних Сил України	State Program for the Development of the Armed Forces of Ukraine
6	Стратегію продовольчої безпеки	Food security strategy
7	Економічний розвиток і безпека	Economic development and security
Співробітництво з ОБСЄ		
8	Координатор проектів ОБСЄ в Україні	OSCE Project Co-ordinator
9	Спільна моніторингова місія ОБСЄ (СММ)	OSCE Special Monitoring Mission (SMM)
10	Спільний центр з контролю та координації питань припинення вогню та стабілізації лінії розмежування сторін (СЦКК)	Joint Centre for Control and Coordination on ceasefire and stabilization of demarcation line between the parties (JCCC)
11	«Нормандська четвірка»	«Normandy Four» (Normandy

		Contact Group)
	Співробітництво з НАТО	
12	Для зміцнення особливого партнерства з НАТО та набуття повноправного членства в Організації Північноатлантичного договору	To strengthen the special partnership with NATO and acquire full membership in the North Atlantic Treaty Organization
13	Суттєво активізувати реформи, які необхідно впровадити з метою досягнення відповідності критеріям членства в НАТО.	Significantly intensify the reforms that must be implemented in order to meet the criteria for NATO membership.
14	отримати запрошення та приєднатися до Плану дій щодо членства в НАТО	receive an invitation and join the NATO Membership Action Plan
15	практичну взаємодію з державами – членами НАТО	practical interaction with NATO member states
16	прискорить оборонну та безпекову реформи за нормами, принципами і стандартами НАТО	accelerate defense and security reforms according to NATO norms, principles and standards
17	Програма з розбудови Доброчесності	Building Integrity Programme (BI)
18	добровільний національний внесок	voluntary national contribution (VNC)
19	Сили реагування НАТО	NATO Response Force (NRF)
20	Конференція національних керівників у галузі озброєнь	Conference of National Armament Directors (CNAD)
21	Трастовий фонд у сфері	Medical Rehabilitation Trust Fund

	«Медична реабілітація»	
	Співробітництво з ЄС	
22	з урахуванням досвіду держав – членів ЄС	taking into account the experience of EU member states
23	Військовий штаб Європейського Союзу	European Union Military Staff (EUMS)
24	Спільна політика безпеки та оборони (СПБО)	Common Security and Defence Policy (CSDP)
25	Постійне структуроване співробітництво у сфері безпеки і оборони Європейського Союзу	Permanent Structured Cooperation (PESCO)
	Реформування Збройних Сил України	
26	прискорена професіоналізація Збройних Сил України	accelerated professionalization of the Armed Forces of Ukraine
27	підвищення якості та інтенсивності спільної підготовки органів військового управління	increasing the quality and intensity of joint training of military administration bodies
28	сектор безпеки і оборони України	security and defence sector of Ukraine
29	Ставка Верховного Головнокомандувача	Supreme High Command General Headquarters
30	об'єднане керівництво силами оборони	unified direction of the defence forces
31	Єдиний державний реєстр військовозобов'язаних	Unified State Register of Persons Liable for Military Service
32	Державна політика у воєнній	State policy in the military sphere

	сфері	
33	створення сучасних, мобільних і боєздатних сил оборони	creation of modern, mobile and combat-ready defense forces
34	оновленої військової кадрової політики	updated military personnel policy
35	комплектування Збройних Сил України	staffing of the Armed Forces of Ukraine
36	підготовки військово-навченого резерву людських ресурсів	preparation of the military-trained reserve of human resources
37	зменшення ризиків корупції в силах оборони	reducing the risks of corruption in the defense forces
38	забезпечити оснащення Збройних Сил України	to ensure the equipment of the Armed Forces of Ukraine
39	задоволення потреб у поточному забезпеченні Збройних Сил України	meeting the needs of the current supply of the Armed Forces of Ukraine
40	спільної підготовки Збройних Сил України та інших складових сил оборони	joint training of the Armed Forces of Ukraine and other components of the defense forces

Додаток Б

Частотність використання трансформацій у перекладі ВПТ

Табл 2.1

**Частотність використання трансформацій у перекладі
Стратегічної національної безпеки**

No з/п	Трансформації	Кількість укр.- англ.	Приклади
1	Дослівний переклад (синтаксичне уподібнення)	35%	Відновлення територіальної цілісності – restoration of territorial integrity
2	Перестановка	20%	Зберігаються інші фундаментальні дисбаланси світового розвитку – other fundamental imbalances in world development persist
3	Еквіваленти	17%	Збройні сили – the armed forces
4	Вилучення	10%	Неефективною є система поводження з побутовими і промисловими відходами – the household and industrial waste management system is inefficient
5	Додавання	8%	Дедалі загрозливішою стає демографічна ситуація – the demographic situation is becoming more and more threatening.
6	Поєднання перетворень	10%	Ураховуючи фундаментальні національні інтереси, визначені Конституцією України

			і Законом України «Про національну безпеку України» – taking into account the fundamental national interests defined by the Constitution of Ukraine and the Law of Ukraine "On the National Security of Ukraine
--	--	--	---

Надані вище результати (див. Табл. 2.1) демонструють визначну частотність використання трансформацій при перекладі Стратегії національної безпеки.

Табл 2.2

**Частотність використання трансформацій у перекладі
Воєнної доктрини**

№ з/п	Трансформації	Кількість укр.-англ.	Приклади
1	Дослівний переклад (синтаксичне уподібнення)	41%	Воєнно-політичного партнерства – military-political partnership
2	Еквіваленти	20%	Активізація євроатлантичної інтеграції України з орієнтацією на вступ до НАТО – activation of the Euro-Atlantic integration of Ukraine with a focus on joining NATO
3	Додавання	13%	Нерозповсюдження зброї масового ураження – non-proliferation of weapons of mass destruction
4	Перестановка	10%	Нарощування поблизу кордонів

			України угруповань військ та озброєнь – build-up of groups of troops and weapons near the borders of Ukraine.
5	Вилучення	6.41%	воєнно-силового стримування – military deterrence
6	Поєднання перетворень	6.41%	Україна має на меті зміцнювати зовнішні гарантії національної безпеки, протидіяти виникненню нових загроз стабільності у регіоні Центральної та Східної Європи, невід’ємною частиною якого вона є – Ukraine aims to strengthen external guarantees of national security, to counteract the emergence of new threats to stability in the region of Central and Eastern Europe, of which it is an integral part.

Надані вище результати (див. Табл. 2.2) демонструють визначну частотність використання трансформацій при перекладі Воєнної доктрини.

Табл 2.3

**Частотність використання трансформацій у перекладі
Стратегічного оборонного бюлетеня**

№ з/п	Трансформації	Кількість укр.-англ.	Приклади
1.	Дослівний переклад	36.66%	Пріоритети в реалізації воєнної політики держави – priorities in the

	(синтаксичне уподібнення)		implementation of the military policy of the state
2.	Перестановка	16.67%	З одночасним здійсненням заходів оборонної реформи – with the simultaneous implementation of defense reform measures
3.	Еквіваленти	16.67%	Упровадження людиноцентричного принципу у Збройних Силах України – implementation of the human-centered principle in the Armed Forces of Ukraine
4.	Вилучення	10%	Розмежування повноважень, функцій та завдань з формування політики у сфері оборони – separation of powers, functions and tasks for the formation of defense policy.
5.	Додавання	6.67%	У 2019 році в Україні розпочато новий цикл оборонного планування – in 2019, a new cycle of defense planning was begun in Ukraine.
6.	Поєднання перетворень	13.33%	Закладено основи нової системи об'єднаного керівництва силами оборони та військового управління у Збройних Силах України – the foundations of a new system of joint leadership of defense forces and military management in the Armed Forces of Ukraine were laid

Надані вище результати (див. Табл. 2.3) демонструють визначну частотність використання трансформацій при перекладі Стратегічного оборонного бюлетня.

